

Razlike u interkulturalnoj osjetljivosti studenata učiteljskih studija s obzirom na provedbu slobodnog vremena

Samardžić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:871227>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Petra Samardžić

**Razlike u interkulturalnoj osjetljivosti studenata
učiteljskih studija s obzirom na provedbu slobodnog
vremena**

Diplomski rad

Gospić, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

**Razlike u interkulturalnoj osjetljivosti studenata učiteljskih studija s obzirom na
provedbu slobodnog vremena**

Diplomski rad

Student/ica:

Petra Samardžić

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Anela Nikčević-Milković

Gospić, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Petra Samaržić**, ovime izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom **Razlike u interkulturalnoj isjetljivosti studenata učiteljskih studija s obzirom na provedbu slobodnog vremena** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 12. srpnja 2023.

Zahvala

Veliku zahvalnost iskazujem poštovanim mentorima i profesorima, mag. paed. etedu. philo. Denisu Jurkoviću i izv. prof. dr. sc. Aneli Nikčević-Milković na nesebično pruženom znanju, vremenu, motivaciji i pomoći tijekom pisanja ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem djelatnicima Odjela za nastavničke studije u Gospiću, profesorima, knjižničarkama, informatičaru, kadrovskoj i računovodstvenoj službi te spremačicama koji su svojim poticajnim riječima učinili moje studiranje ugodnijim.

Posebno hvala mojim prijateljima i kolegicama koji su bili uz mene tijekom studiranja.

Na kraju, najveće hvala mojim roditeljima koji su uvijek bili uz mene, bez obzira da li se radilo o teškim ili sretnim trenucima i bez kojih ovo sve što sam postigla ne bi bilo moguće.

Veliko HVALA svima!

Razlike u interkulturalnoj osjetljivosti studenata učiteljskih studija s obzirom na provedbu slobodnog vremena

Sažetak

Slobodno vrijeme odnosi se na vrijeme koje pojedincu preostaje nakon primarnih obaveza i ga provodi na zdrav način u skladu s njegovim interesima. Kako bi budući učitelji ostvarili kvalitetne odnose sa učenicima ili drugim osobama koje karakterizira druga kultura važno je razviti interkulturalne kompetencije. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj, odnosno postojanje razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ovih studenata s obzirom na njihove aktivnosti u slobodnom vremenu, ali i neke sociodemografske pokazatelje. U istraživanju sudjelovalo je 235 studenata. Istraživanje je provedeno putem *online* Google obrasca. Korišten je paket programa za obradu statističkih podataka *Statistika 14.0* i Microsoft Excela. Rezultati su pokazali da studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost. Djelomično je potvrđeno da studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sociodemografske čimbenike što se statistički moglo uočiti u odgovoru za završenu srednju školu. Nadalje, studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj djelomično iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti kojima se bave u svoje slobodno vrijeme. Pokazalo se da postoji statistički značajna razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti u slobodnom vremenu.

Ključne riječi: Slobodno vrijeme, studenti učiteljskih studija, interkulturalna kompetencija, interkulturalna osjetljivost.

Differences in the intercultural sensitivity of teacher studies students regarding the use of leisure time

Abstract

When we are talking about free time, we are talking about time that is left after a primary needs in their own way according to their interests. In order for teachers to achieve quality relationships with pupils or other people who are characterized by another culture it is important for them to develop intercultural competence. The objective of this research was to question level of development when it comes to intercultural sensitivity of students of Faculty of Teacher Education in Croatia, namely the existence of differences in development of intercultural sensitivity based on student's free time activities and some sociodemographic indicators. In this research participated 235 students. The research was done online with Google forms. The collected data was processed by a program for processing statistical data *Statistika 14.0* and Microsoft Excel. The results showed that the students are above average when it comes to intercultural sensitivity. Partly confirmed is that the students express differences in development of intercultural sensitivity due to sociodemographic indicators which we statistically can notice in answers regarding which highschool did they graduate from. In addition, students of Faculty of teacher education in Croatia expressed slight differences in development of intercultural sensitivity due to activities they take on in their free time. It has been shown that there is a significant difference in level of development of intercultural sensitivity based on the activities that students do in their free time.

Key words: Free time, students of Faculty of Teacher Education, intercultural competence, intercultural sensitivity.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. SLOBODNO VRIJEME.....	2
2.1. Određenje slobodnog vremena.....	2
2.2. Slobodno vrijeme u pedagogiji.....	4
2.3. Funkcije i načela provedbe slobodnog vremena.....	5
2.4. Slobodno vrijeme i mladi.....	9
2.5. Učiteljeva uloga u slobodnom vremenu učenika.....	10
3. INTERKULTURALIZAM.....	12
3.1. Kultura i interkulturalizam.....	12
3.2. Interkulturalna komunikacija.....	14
3.3. Interkulturalna kompetencija.....	16
3.4. Interkulturalna osjetljivost.....	19
3.5. Interkulturalni odgoj i obrazovanje.....	21
3.6. Interkulturalna osjetljivost (budućih) učitelja.....	27
3.7. Pregled prethodnih istraživanja.....	28
4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	30
4.1. Cilj i hipoteze istraživanja.....	30
4.2. Sudionici istraživanja.....	30
4.3. Postupak istraživanja.....	30
4.4. Instrumenti.....	31
5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	32
5.1. Deskriptivna analiza sociodemografskih čimbenika i aktivnosti u slobodnom vremenu	32
5.2. Razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti.....	41
6. RASPRAVA I ZAKLJUČCI.....	49
7. POPIS LITERATURE.....	55
8. POPIS TABLICA.....	61
9. PRILOZI.....	62

1. UVOD

Slobodno vrijeme u modernim društvima ima važnu ulogu u čovjekovu životu za samoostvarenje, odnosno pruža prostor za razvoj osobnosti, stjecanje novih vještina i znanja, ali i za druženje i povezivanje s drugim ljudima i kulturama. U tom smislu, slobodno je vrijeme važan faktor u cjelokupnom razvoju čovjeka i kao individue i kao društvenog bića (Previšić, 2000).

Prema Klinaru (1991), interkulturalnost se temeljina razvijenom etničkom pluralizmu u kojem se stvara nova kulturna sinteza, a kulture i etničke skupine pri tome ne gube svoj prvobitni identitet. To znači da interakcija i razmjena među kulturama neće uništiti identitet pojedinačnih skupina, već će doprinijeti raznolikosti i obogaćivanju svih kultura koje su uključene.

Na to obogaćivanje uvelike mogu utjecati učitelji. Naime, interkulturalna kompetencija budućih učitelja ključna je za uspješno provođenje interkulturalnog obrazovanja. Interkulturalno kompetentni učitelji imaju bolje razumijevanje različitih kultura i mogu lakše prepoznati i prevladati predrasude i stereotipe koji mogu postojati u i prema različitim kulturama. Također, mogu se lakše prilagoditi različitim kulturnim kontekstima u razredu i učinkovitije komunicirati s učenicima različitih kultura. Važno je da se učiteljitiijekom svojeg obrazovanja i profesionalnog razvoja educiraju o interkulturalizmu kako bi stekli potrebna znanja, vještine i stavove za provođenje interkulturalnog obrazovanja. Također, trebali bi imati i priliku za interakciju s ljudima iz drugih kultura čime bi stekli dodatna iskustva koja bi im pomogla u razumijevanju i prilagođavanju različitim kulturnim kontekstima (Bedečković i Zrilić, 2014). Navedene se interakcije vrlo često odvijaju u njihovom slobodnom vremenu te je stoga bitno koje aktivnosti koriste u slobodnom vremenu.

2. SLOBODNO VRIJEME

2.1. Određenje slobodnog vremena

Američki sociolog Thorstein Veblen, jedan je od prvih znanstvenika koji je ozbiljno proučavao problematiku slobodnog vremena u svom djelu "Teorija dokoličarske klase" objavljenom 1899. godine (Boneta, 2012). Dokoličarenje je prikazao kao način stjecanja ugleda u društvu i kao izraz društvenog statusa. Prema njegovoj teoriji, bogati pojedinci su često imali mnogo slobodnog vremena koje su koristili za razne aktivnosti koje su bile simboličke vrijednosti za njihov društveni status, poput igranja golfa ili posjedovanja umjetničkih djela. Veblen je također tvrdio da je *konzumerizam*, tj. želja za kupovinom i posjedovanjem skupih stvari, povezan sa željom za društvenim statusom i potvrdom bogatstva te da je to oblik ponašanja koji karakterizira dokoličarsku klasu (Boneta, 2012).

Suvremeni se čovjek susreće s mnogim zahtjevima potrošačkog društva, a slobodno se vrijeme često koristi za konzumiranje određenih proizvoda ili usluga. Zahtjevi potrošačkog društva često se ogledaju u želji za materijalnim dobrima koji se koriste za izgradnju identiteta ili društvenog statusa. Identitet i status često su povezani s materijalnim stvarima, pojedinac se može osjećati zarobljenim u neprekidnom ciklusu potrošnje. Važno je shvatiti da postoje alternative ovom načinu života i potrošnje. Kada se pojedinac fokusira samo na ispunjavanje zahtjeva potrošačkog društva, često propušta priliku da razvije svoje talente, interese i autentičnost. Kvalitetno ispunjenje slobodnog vremena može se provoditi kroz aktivnosti koje nisu strogo programirane ili kupnjom stvari koje će dugoročno koristiti (Plić, 2003).

Različiti autori različito definiraju slobodno vrijeme. Primjerice, Friedman (1956) navodi da se slobodno vrijeme upotpunosti može iskoristiti samo ako pojedinac ima financijsku potporu i mogućnost za ispunjavanje slobodnog vremena na način da ga u cjelini iskoristi za vlastiti razvitak. Nadalje, Božović (1979) slobodno vrijeme definira kao ono vrijeme u kojem pojedinac samostalno odlučuje o aktivnostima koje želi obavljati. To može uključivati zabavu, obrazovanje, stvaralačku aktivnost ili društveno angažiranje. Na taj se način oslobađa od svojih profesionalnih obaveza. Uz to, Previšić (2000) označava slobodno vrijeme u suvremenom društvu kao prostor u kojem pojedinac ima mogućnost za socijalizaciju i interakciju u procesu individualizacije. Smatra da je u tom vremenu pojedinac oslobođen od svojih profesionalnih obaveza te da svojim vremenom može slobodno raspolagati.

Potkonjak(1989), primjerice, određuje slobodno vrijeme kao vrijeme koje pojedinac sam oblikuje i ispunjava ga prema svojim interesima pa se u tom vremenu ne vrše profesionalne, obiteljske i društvene obveze već se rade aktivnosti po vlastitoj volji. Plenković (1997) slobodno vrijeme tumači kao vrijeme koje osoba koristi bezobaveza i koje može samostalno iskoristiti na nešto drugo što mu je važno za razvoj, opuštanje ili zabavu.

Slobodno se vrijeme ne odvija isključivo nakon što su obavljene profesionalne, obiteljske ili društvene zadaće, nego može biti raspoređeno tijekom dana u skladu s individualnim potrebama i preferencijama. Također, slobodno vrijeme igra važnu ulogu u odgoju, a posebice u razvijanju autonomije i samostalnosti učenika. Važno je da se učenici potiču na aktivnosti koje su im zanimljive i koje doprinose njihovom osobnom razvoju, a ne da se bave isključivo aktivnostima koje su im nametnute. Takve aktivnosti mogu doprinijeti njihovoj motivaciji za učenje te im pomoći u razvoju kritičkog mišljenja i samopouzdanja (Plenković, 1997).

Slobodno se vrijeme uglavnom definira kao vrijeme koje preostaje nakon što su obveze povezane s radom i drugim svakodnevnim obvezama ispunjene. To znači da slobodno vrijeme obuhvaća vrijeme kada osoba nije zaposlena u poslovima koji su povezani s radom. No, rad i slobodno vrijeme nerazdvojne su aktivnosti i one određuju samog čovjeka (Previšić, 2000). Pojmovi kao što su "oslobođeno vrijeme" i "dokolica" često se miješaju. Dokolica se često definira kao stanje u kojem osoba ne obavlja nikakav rad ili aktivnost. Povezana je sa slobodnim vremenom jer se obično događa kada osoba ima više slobodnog vremena nego što može ispuniti aktivnostima ili kada ne želi ili ne može pronaći zadovoljstvo u aktivnostima koje su dostupne. No, dokolica se razlikuje od slobodnog vremena u tome što je slobodno vrijeme obično vrijeme koje osoba koristi za ugodne aktivnosti, dok je dokolica uglavnom neobična ili neželjena situacija u kojoj osoba nema smisla za ispunjavanje vremena. Dokolica u svom izvornom značenju označava slobodno vrijeme. Prema tome osoba koja je slobodna od posla provodi dokolicu (Valjan Vukić, 2013). Nola (1990) navodi da slobodno vrijeme, svojim obilježjima i karakteristikama, pruža mogućnost realizacije čovjekove potrebe i čežnje za samoostvarivanjem i potrebu za aktivnošću u socijalnom kontekstu te da pojedinac mijenjajući svoju sredinu i sadržaje ostvaruje svoj stvaralački rad i identitet. Slobodno vrijeme tako omogućava čovjeku da bira aktivnosti koje će mu pomoći u razvoju i zadovoljavanju njegovih potreba.

Na koncu, Polić (2009) navodi da je dokolica vrijeme koje je stvoreno za igru i stvaralaštvo dok je besposlica vrijeme slobodno od rada odnosno bez ikakvog angažmana. Na taj se način dokolica izjednačuje s modernim poimanjem slobodnog vremena. Njome se

čovjek samoostvaruje kao aktivno biće koje ima slobodu od ograničenja ili prisile. U tom kontekstu slobodno vrijeme treba koristiti za stvaralaštvo jer je ono prije svega sloboda od rada, a zatim vrijeme za samodjelatnost.

Korištenje slobodnog vremena ovisi o subjektivnim i objektivnim faktorima. Subjektivni faktori uključuju društveni položaj, obrazovanje, sposobnosti i stečene navike. Ti faktori mogu utjecati na interese, mogućnosti i preferencije pojedinca. Na primjer, financijska situacija može ograničiti mogućnosti sudjelovanja u određenim aktivnostima, poput skupih sportova ili hobija. Objektivni faktori, s druge strane, odnose se na kulturu okoline, ponudu sadržaja i njihovu dostupnost. To može uključivati raspoloživost sportskih objekata, umjetničkih studija, kulturnih događanja, knjižnica ili drugih institucija koje pružaju slobodno vrijeme. Ako određeni sadržaji nisu dostupni ili su nedostupni u određenoj zajednici, to može ograničiti izbore i mogućnosti pojedinca. Socijalna i ekonomska nejednakost može rezultirati ograničenim mogućnostima i manjim izborom aktivnosti za određene pojedince ili skupine (Ilišin i Radin, 2002).

2.2. Slobodno vrijeme u pedagogiji

Postoji određena promjena u tumačenju slobodnog vremena u današnjem društvu u usporedbi s nekim tradicionalnim pristupima. Nekad su ljudi imali veću tendenciju da koriste slobodno vrijeme na način koji je bio usmjeren na sebe, dok se u današnjem društvu slobodno vrijeme često tumači kao vrijeme koje je usmjereno prema drugima. Ova promjena može biti povezana s razvojem društva i kulture u kojima ljudi žive. U modernom društvu, komunikacija i interakcija s drugima su postaju sve važnije, a tehnologija omogućava povezanost s drugima na globalnoj razini. Stoga je slobodno vrijeme sve više usmjereno prema društvenim aktivnostima koje uključuju druge ljude, volontiranje, društveni angažman ili jednostavno druženje (Janković, 1973).

U dvadesetom se stoljeću javlja pojam pedagogije slobodnog vremena kao posebne pedagoške discipline. Ova nova disciplina proizlazi iz potrebe nošenja s utjecajem novih tehnologija koje su povećale čovjekovo slobodno vrijeme i skratile ljudski rad. Tijekom slobodnog vremena čovjek može djelovati na razne načine (negativne, neutralne ili pozitivne) pa je bit ove discipline u stvaranju moralnog djelovanja čovjeka, stvaralaštva i slobode. Plenković (1997) navodi da se u školama, tvornicama i uredima radi programski, odnosno vrijeme se provodi automatski te je zbog toga pedagogija slobodnog vremena usmjerena na odgoj za stvaralačko djelovanje čovjeka.

Sodgojno- obrazovnog gledišta, Previšić (2000) slobodno vrijeme definira kao vrijeme za odmor od svakodnevnih obaveza, socijalizaciju, humanizaciju i stvaralačko razvijanje ličnosti. Organizacija slobodnog vremena od velike je važnosti u svim odgojno-obrazovnim ustanovama stoga je temeljno pitanje i zadaća pedagogije slobodnog vremena provedba aktivnosti koje se koriste u organizaciji slobodnog vremena od vrtića, preko škole pa sve do fakulteta (Previšić 2000).

Kako bi se zadovoljile sve odgojne zadaće treba uskladiti oblike i sadržaje slobodnih aktivnosti koje bi pripomogle razvoju osobe (Plenković, 1997). Današnjom upotrebom tehnologije čovjekov se rad smanjio, a slobodno vrijeme povećalo. Uz to, pedagogiju slobodnog vremena u suvremenom društvu posebno podržavaju novi mediji i inteligentna računala koja omogućuju individualizaciju odgoja pri čemudjeca oslobađaju svoje stvaralačke vještine i sposobnosti. S tom podrškom danas postoje škole sa kabinetima i radionicama koja postaju okupljališta za djecu i mlade koji na takav način oslobađaju svoju energiju. S obzirom na to da pedagogija slobodnog vremena postaje glavna disciplina u cijelom pedagoškom sustavu, čija je zadaća unaprjeđenje svakodnevice u kojoj mladi istovremeno unapređuju kvalitetu života, važno je da se s njom upoznaju i učenici i nastavnici (Plenković, 1997).

Mlinarević i Gajger (2010) smatraju da se slobodno vrijeme koristi za samoaktualizaciju i ostvarivanje vlastitih osobnosti. Pedagogija slobodnog vremena nastoji razumjeti, istraživati i unaprijediti to područje odgojnog djelovanja. Glavni je cilj ove pedagogije usmjeren na osobni razvoj učenika ne bi li aktivno i kvalitetno živjeli. Razvojem tehnologije djeca i mladi postaju izloženi utjecajima potrošačkog društva. Samim time nestaje idoživljaj vlastite vrijednosti koji se stvara kroz upornost i učenje te djeca i mladi slobodno vrijeme koriste kao vrijeme bijega od stvarnosti i frustracija. Zbog svega navedenog, pedagogija slobodnog vremena ima za cilj poticati na razumijevanje i analizu aktivnosti koje se odvijaju u slobodnom vremenu te na razvoj kreativnih i konstruktivnih aktivnosti koje će pomoći u razvoju osobnosti pojedinca. Također, ona istražuje utjecaj pojedinih aktivnosti na razvoj i ponašanje pojedinca i pokušava pronaći načine na koje se aktivnosti slobodnog vremena mogu koristiti u odgojne svrhe. Uz to, bavi se teorijskim poučavanjem i istraživanjem pedagoške strane slobodnog vremena, analizira slobodno vrijeme kao jedan od čimbenika odgoja i razvoja osobnosti, utvrđuje specifična načela i metode korištenja aktivnosti slobodnog vremena te se fokusira na pronalaženje optimalnih načina korištenja slobodnog vremena u svrhu kulturnog i osobnog razvoja. Na koncu, pedagogija slobodnog vremena ima zadaću educirati pojedinca o važnosti slobodnog vremena te mu pomoći u izboru aktivnosti (Plenković 1997).

2.3. Funkcije i načela provedbe slobodnog vremena

Sloboda je jedno od ključnih obilježja slobodnog vremena. Slobodno vrijeme je vrijeme koje je izvan radnog vremena i koje pojedinac može koristiti na način koji mu najviše odgovara, bez suvišnih normativnih zahtjeva koji bi mogli ograničiti njegovu slobodu. U praksi to znači da aktivnosti slobodnog vremena treba zaštititi od pritiska koji bi ih mogao pretvoriti u suvišne obveze. Na primjer, ako netko voli čitati knjige, to bi trebao biti izbor koji donosi zadovoljstvo i opuštanje, a ne obveza da se pročita određeni broj stranica svaki dan. Također, ako se netko voli baviti sportom, to bi trebao biti izbor koji donosi zadovoljstvo i dobrobit za zdravlje, a ne obveza da se vježba na određene dane ili s određenom učestalošću. Stoga, kako bi slobodno vrijeme ostvarilo svoje pravo značenje, važno je da aktivnosti koje se u tom vremenu provode budu izbor samog pojedinca i da ne podliježu nepotrebnim normativnim zahtjevima koji bi mogli ograničiti njegovu slobodu. Samo na taj način slobodno vrijeme može ispuniti svoju osnovnu funkciju, koja je pružanje mogućnosti za opuštanje, rasonodu, pozitivan razvoj, socijalizaciju sa ljudima, humanizaciju i stvaralačko potvrđivanje ličnosti (Janković, 1967).

Janković (1973) navodi odmor, rasonodu i razvoj ličnosti osobe kao tri osnovne funkcije slobodnog vremena. Ove su funkcije povezane, no u čovjekovom djelovanju uvijek jedna od njih dominira. Funkciju odmora opisuje se kao osnovnu potrebu svakog čovjeka koji slobodno vrijeme provodi aktivno. Kada je riječ o aktivnom provođenju slobodnog vremena misli se na aktivnosti koje su namijenjene odmaranju ili prekidu rada ili pak njezinim aktivnim oblicima poput šetnje, igranja društvenih igara, izleta i slično. Druga se funkcija odnosi na zabavu i rasonodu koje su potrebne društvu i čovjeku kako bi razbile monotoniju svakodnevice. Ovoj funkciji se pridodaje širi pojam pa ona, osim navedenog, uključuje i društvene te kulturne sadržaje. Današnjim ubrzanim tempom života ova funkcija ima važnu ulogu i postaje sve veća potreba kako bi se oslobodili pritiska monotonije. Ovakve su aktivnosti normalne i uobičajene za mlade, a osobito adolescente. Kroz ovu funkciju mladi razvijaju komunikaciju i odnos s ljudima u sredini u kojoj žive. Razvoj ličnosti treća je važna funkcija slobodnog vremena, a podrazumijeva mogućnost za samorealizacijom ličnosti. Leburic (1999) smatra da je ta funkcija najsloženija i najteže ostvariva te se na nju stavlja sve veći naglasak.

Treba naglasiti i da je potrebna sposobnost kako bi se kvalitetno isplaniralo slobodno vrijeme. Sposobnost kompetentnog upravljanja slobodnim vremenom znači da se osoba može

učinkovito organizirati i koristiti svoje vrijeme te ga uskladiti sa ciljevima, interesima i potrebama. To uključuje sposobnost prepoznavanja prioriteta, postavljanja ciljeva, planiranja i raspoređivanja vremena, kao i održavanje ravnoteže između aktivnosti i odmora. Kada osoba ima sposobnost kompetentnog upravljanja svojim slobodnim vremenom, ima veću kvalitetu života, boljeg je zdravlja i povećane produktivnosti. Također, to može doprinijeti osjećaju ispunjenosti i zadovoljstva životom. Sposobnost kompetentnog upravljanja slobodnim vremenom može se razviti i poboljšati kroz praktične vježbe planiranja i organizacije, korištenje tehnika za upravljanje vremenom te prepoznavanjem i rješavanjem prepreka koje mogu ometati učinkovito korištenje slobodnog vremena (Livazović, 2018).

Organizacijasslobodnog vremena zahtijeva primjenu različitih načela kako bi se osiguralo uspješno pedagoško djelovanje slobodnog vremena. Plenković (1997) navodi neka od osnovnih načela koja bi se trebala primijeniti u organizaciji slobodnog vremena: načelo individualizacije, aktivnosti, slobode, kontinuiteta te suradnje. Načelo individualizacije odnosi se na organiziranost slobodnog vremena prema potrebama i interesimapojedinca. U tom smislu, organizatori slobodnog vremena trebaju razumjeti različite potrebe i želje različitih sudionika kako bi se osiguralo da se programi slobodnog vremena prilagode svakoj grupi ili pojedincu. Načelo aktivnosti se fokusira na aktivno sudjelovanje sudionika u programima slobodnog vremena. Ovo načelo promiče sudjelovanje sudionika u aktivnostima koje su zanimljive i poticajne te omogućava da sudionici nauče nove vještine, razviju svoje talente i poboljšaju svoje samopouzdanje. Načelo slobode fokusira se na slobodusudionikapri odabiru aktivnosti koje žele raditi u slobodno vrijeme. Ovo načelo potiče sudionike da preuzmu odgovornost za svoje slobodno vrijeme i odaberu aktivnosti koje ih najviše zanimaju. Načelo kontinuiteta odnosi se na organizaciju kontinuiranih programa slobodnog vremena što omogućava sudionicima da razvijaju svoje interese i talente tijekom vremena. Na koncu, načelo suradnje potiče sudionike da rade zajedno na aktivnostima slobodnog vremena te da se uključe u različite društvene, sportske i kulturne aktivnosti. Ovo načelo omogućava sudionicima da razvijaju vještine komunikacije, timski rad i društvene vještine. Kombiniranjem i primjenom ovih načela, organizatori slobodnog vremena mogu osigurati da programi slobodnog vremena budu zanimljivi, poticajni i korisni za sudionike.

S druge strane, Janković (1967), za razliku od prethodno spomenutih načela organizacije slobodnog vremena koja su više usmjerena organizatorima, nudi načela korištenja slobodnog vremena koja su usmjereniija pojedincima. Ova načela pomažu osobi da bolje iskoristi svoje slobodno vrijeme i da iz njega izvuče maksimum zadovoljstva i koristi za sebe. Osnovna načela korištenja slobodnog vremena koja ističe su:

1. Načelo slobode - sloboda izbora je osnova korištenja slobodnog vremena. Svaka osoba treba imati pravo birati aktivnosti koje želi izvoditi u svom slobodnom vremenu, bez pritiska ili prisile drugih;
2. Načelo smislenosti - aktivnosti koje se izvode u slobodnom vremenu trebale bi biti smislene i korisne za osobni razvoj i zadovoljstvo. Važno je odabrati aktivnosti koje nas čine sretnima i koje nam pomažu rasti i razvijati se kao osobe;
3. Načelo individualnosti - svaka osoba je jedinstvena i ima različite interese i želje. Stoga bi aktivnosti u slobodno vrijeme trebale biti prilagođene individualnim potrebama i željama;
4. Načelo raznovrsnosti - važno je da slobodno vrijeme ne bude monotono. Osobe bi trebale isprobavati različite aktivnosti kako bi pronašle one koje ih najviše zanimaju;
5. Načelo amaterizma –slobodno bi vrijeme trebalo biti iskorišteno na način da se u njemu uživa. Važno je imati amaterski pristup i uživati u aktivnostima bez stresa i pritiska;
6. Načelo primjerenosti prema dobi i spolu - aktivnosti u slobodno vrijeme bi trebale biti primjerene dobi i spolu osobe. Na primjer, starije osobe bi se trebale baviti aktivnostima koje su manje zahtjevne za tijelo, dok bi mladi ljudi trebali biti aktivni i provoditi vrijeme vani;
7. Načelo organiziranosti - odnosi se na planiranje i organiziranje aktivnosti koje će se provoditi u slobodno vrijeme kako bi se izbjegla neaktivnost ili neproduktivnost. Organiziranje aktivnosti u slobodno vrijeme može pomoći u postizanju ciljeva, učenju novih vještina i hobija te u poboljšanju fizičkog i mentalnog zdravlja;
8. Načelo samoaktivnosti - se odnosi na angažman pojedinca u aktivnostima koje provodi u slobodno vrijeme. To znači da pojedinac samostalno odabire aktivnosti koje će provoditi te se aktivno uključuje u njih. Samoaktivnost je važna jer omogućava pojedincu da se angažira u onim aktivnostima koje ga zanimaju i koje će mu donijeti zadovoljstvo i korist.

2.4. Slobodno vrijeme i mladi

Slobodno vrijeme omogućava čovjeku da se bavi aktivnostima koje su mu zanimljive, koje ga ispunjavaju i koje mu pomažu da se opusti i odmori. Kroz slobodno vrijeme, čovjek ima priliku upoznati nove ljude, razvijati svoje talente i vještine te izgrađivati svoj identitet. Također, slobodno vrijeme pruža čovjeku mogućnost da se odmakne od svakodnevnih obaveza i stresa te da se opusti i uživa u trenutku (Nola, 1990). Slobodno vrijeme je značajna tema u životu mladih i često se proučava i istražuje kako bi se bolje razumjeli načini na koje mladi provode svoje vrijeme izvan obrazovnih i radnih obaveza. S obzirom na to da djeca i mladi zbog svog statusa imaju puno više slobodnog vremena nego odrasli, njihovo vrijeme treba biti dobro organizirano (Previšić, 1987). Slobodno vrijeme treba biti zaokupljeno aktivnostima koje su u njihovom interesu te odabrane njihovom slobodnom voljom. (Valjan Vukić, 2013).

Aktivnosti u slobodnom vremenu dijele se na četiri aktivnosti a to su: spontane aktivnosti koje mogu uključivati razgovore, šetnju; konzumirajuće aktivnosti koje se mogu provesti kroz čitanje, gledanja televizije, raznim posjetima kina i muzeja; organizirane aktivnosti koje se mogu provesti u krugu obitelji; ostale aktivnosti (Valjan Vukić 2013). S tim u svezi, navodi se da mladi u slobodnom vremenu uglavnom odabiru one aktivnost koje su vezane za društveni život, poput raznih druženja, a u manjoj su mjeri zainteresirani za kulturu kroz školske aktivnosti. Kroz prvo spomenute aktivnosti mladi češće počinju konzumirati cigarete, alkohol ili neke od psihoaktivnih tvari te ta konzumacija često predstavlja aktivnost provođenja slobodnog vremena. Uz to, politika koja ne podupire mlade na način da osmišljava raznolike aktivnosti izvan škole otvara prostor za različite probleme u ponašanju kod mladih (Valjan Vukić, 2013).

Irby i Tolman (2002) naglašavaju važnost slobodnog vremena za različite aspekte razvoja mladih, uključujući socioemocionalni, profesionalni, fizički, kognitivni i osobni razvoj. Slobodno vrijeme mladima pruža priliku da se oslobode od formalnih obaveza i aktivnosti te da se usredotoče na samoizražavanje i samokontrolu. Kroz slobodno vrijeme mladi mogu razviti vještine koje su im važne za kasniji život, kao što su vještine socijalne interakcije, kreativnosti, rješavanja problema i kritičkog mišljenja. Slobodno vrijeme također može pozitivno utjecati na profesionalni razvoj mladih, pružajući im prilike da razviju vještine koje su važne za buduće zapošljavanje i razumijevanje profesionalne karijere. Također, kroz slobodne aktivnosti, mladi mogu razviti svoje sposobnosti, a isto tako i razviti svoj društveni angažman i osjećaj odgovornosti prema drugima (Valjan Vukić, 2013).

Za naše društvo i civilizaciju u kojoj živimo od velikog je značaja život mladih i način provođenja njihova vremena. Aktivno sudjelovanje u raznim aktivnostima tijekom slobodnog vremena kroz razne igre, hobije ili stvaralaštvo trebaju biti organizirane i planirane kako bi bile smislene. Mladi na takav način razvijaju svoju individualnost. U današnjem vremenu treba uzeti u obzir da je slobodno vrijeme uvjetovano društvenim položajem mladih, njihovim mogućnostima i potrebama koje im pruža sredina. Mladi odlučuju hoće li svoje vrijeme iskoristiti aktivno ili pasivno. Nakon pojave novih tehnologija i sve bržeg napretka u korištenju odgojnih tehnika, slobodno vrijeme zauzima većinu prostora kod djece i mladih, ali i studentske populacije. Zabava kao takva im služi kako bi ispunili preostalo vrijeme koje im je preostalo nakon školskih, studentskih, radnih ili uobičajenih obveza (Vidulin-Orbanić, 2008). Međutim, neki mladi ljudi također koriste slobodno vrijeme za razvijanje vlastitih interesa i hobija, uključujući čitanje, pisanje, slikanje, sviranje glazbenih instrumenata i slično. Takve aktivnosti često traže mali napor ili nikakvu uključenost. Osim zabave koriste se i pasivne aktivnosti koje uključuju provođenje vremena ispred televizijskog ekrana, čitanja vijesti u kojima ima previše informacija pa je i upitno koliko toga je informativno te slušanje glazbe upitne kvalitete. Odmor pomaže mladima u obnavljanju reproduktivne i produktivne snage te se na taj način opuštaju od svakodnevnog ubrzanog života. Odmor kao takav se može shvatiti kao pasivna aktivnost, ali i kao vraćanje snage. Za vrijeme odmora mladi koriste svaki oblik zabave koji ne traži intelektualni napor. Postaje činjenica da u današnjem suvremenom užurbanom vremenu, u kojem svatko ima brojne obaveze i zaduženja, odmor nestaje iz svakodnevnog života (Pehlić, 2014). Važno je pronaći ravnotežu između zabave, odmora i osobnog razvoja kako bi se mladi ljudi mogli uspješno nositi s izazovima koji dolaze s odraslom dobi.

Na koncu, ako mladi ne ispune svoje vrijeme različitim sadržajima, ono može postati izvorom neprihvatljivog ponašanja i ovisnosti. Stoga je bitno uključiti mlade u kreiranje slobodnog vremena na način da ga aktivno provode uključujući mentalni i fizički napor imajući na umu njihove potrebe (Mlinarević i Gajger, 2010).

2.5. Učiteljeva uloga u slobodnom vremenu učenika

Slobodno vrijeme stvara prostor za samostalnost i samosvjesnost, omogućujući odabir aktivnosti od interesa koje mogu potaknuti daljnji razvoj. U tom prostoru pojedinac ima priliku istraživati svoje interese, razvijati svoje talente i vještine te istraživati svoju osobnost i identitet. U tom smislu, slobodno vrijeme je važan čimbenik u procesu odgoja i obrazovanja

jer pruža priliku za stjecanje iskustva i znanja koja se ne mogu steći u formalnom obrazovnom sustavu (Mišigoj-Duraković, 2000).

Temeljni izazovi s kojima se učitelji suočavaju u školskim ustanovama jest odgojni odnospram učenika. Učitelj je osoba koja ima karizmu, sposobnost i volju za rad s mladima te je stoga važno na koji će način organizirati svoje vrijeme jer dobro organiziranim vlastitim vremenom može istome učiti i svoje učenike. Učitelj treba odgajati kako bi prenosio vrijednosti, a to je temelj za izgradnju ponašanja kod djece i mladih (Humet, 2007). Važne značajke pri spoznavanju učinkovitosti odgojaposebno u školskom sustavu odnose se na sadržaje i oblike koji se provode tijekom slobodnog vremena (Leburić i Relja, 1999).

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti pojavljujuseu prošlosti, ali postaju aktualne sredinom prošlog stoljeća. 80-ih godina dvadesetog stoljeća izvannastavneaktivnostipostaju integrativni dio odgojno-obrazovne strukture škole, a djeci omogućuju da kvalitetno provode svoje slobodno vrijeme (Valjan Vukić, 2016). Oduvijek je škola predstavljala mjesto gdje se odvija odgojno-obrazovni proces. U školama se djecu priprema za ostvarivanje zadaća koje im se stavljaju na put tijekom života. No, Previšić (1987) smatra da škola treba, osim nastave koja je temeljna djelatnost učenika i učitelja, preuzeti brigu i odgovornost za provođenje slobodnog vremena učenika i to vrijeme iskoristiti za odgojno djelovanje.

Primjerice, korištenje slobodnog vremena preko društvenih mreža i interneta postaje dominantno među mladima. No, potrebno je razumjeti da ova aktivnost može biti i pasivna i aktivna, ovisno o tome kako se koristi. Pasivno korištenje slobodnog vremena može dovesti do izoliranosti i smanjenog kontakta s obitelji i prijateljima. Ova vrsta korištenja dovodi do toga da se mladi osjećaju usamljeno i nezadovoljno. Pasivno korištenje interneta može dovesti do problema s fizičkim zdravljem, kao što su loše držanje tijela i nedostatak tjelesne aktivnosti. Međutim, aktivno korištenje interneta može imati pozitivne učinke. Na primjer, društvene mreže mogu biti korisne za održavanje kontakta s prijateljima i obitelji koji žive daleko, a također mogu pružiti nova poznanstva i stvaranje novih prijateljstava. Aktivnosti poput online igara i zajedničkog gledanja filmova s drugim ljudima također mogu pružiti zabavu i društveni kontakt. Stoga, važno je da se mladi educiraju o tome kako koristiti internet i društvene mreže na aktivan način i kako izbjeći negativne učinke. To uključuje postavljanje ograničenja na vrijeme provedeno online, izbjegavanje negativnih utjecaja i zloupotrebe interneta te traženje prilika za fizičku aktivnost i društveni kontakt izvan interneta (Livazović, 2018). Pri svim navedenim aspektima, uloga učitelja, zbog njegove uloge u životu učenika, izuzetno je bitna.

Utjecaj prijatelja, obitelji i učitelja, odnosno sredine koja okružuje pojedinca, vidljiv tijekom cijelog života. Iz tog je razloga sredina u kojoj osoba živi jedan od važnijih čimbenika u odgoju. Ta sredina svojim sadržajima utječe na slobodno vrijeme pojedinca na način da oblikuje i usmjerava njegova znanja, uvjerenja i stavove (Leburić, 1999). Upravo u usmjerenim aktivnostima u slobodnom vremenu, učitelj, kao dio djetetove socijalne sredine, ima mogućnost utjecati i na razvoj pozitivnih stavova prema različitostima.

3. INTERKULTURALIZAM

3.1. Kultura i interkulturalizam

Kultura obuhvaća širok spektar elemenata, uključujući jezik, vjerovanja, glazbu, arhitekturu, običaje, tehnologiju, moralne i društvene vrijednosti. Ona se oblikuje i prenosi kroz generacije te utječe na način života, identitet i ponašanje ljudi unutar neke zajednice. Svaka osoba stječe različita iskustva tijekom života u različitim zajednicama te na taj način preuzima određeni kulturni identitet koji ga povezuje sa pripadnicima svoje kulture, a odvaja od pripadnika druge kulture (Buterin 2013).

Antropolog Ogbu definira kulturu kao način življenja ljudi. Kultura se sastoji od običaja, vjerovanja, vrijednosti i obrazaca ponašanja koji se prenose s generacije na generaciju i omogućavaju ljudskim skupinama da prežive i prosperiraju u određenim okruženjima (Ogbu, 1989). Autor naglašava da način na koji se određuje smisao pojedinih kulturnih elemenata i kako se uređuju međusobni odnosi između njih, odražava samosvojnost svake kulturne zajednice i razlikuje je od svih drugih. Pripadnost pojedinaca određenoj kulturnoj skupini također utječe na njihov način života i ponašanja, kao i na njihovo viđenje svijeta (Vujičić, 2008).

Postoji više definicija kulture. Jedna od često korištenih definicija naglašava kulturu kao skup različitih obrazaca i elemenata koji karakteriziraju društvo ili grupu ljudi, uključujući njihove materijalne, duhovne, intelektualne i emocionalne aspekte. Ova definicija ističe važnost kulturnih elemenata poput umjetnosti, književnosti, životnih stilova, sistema vrijednosti, tradicije i vjerovanja u razumijevanju kulture. Kultura je važan element identiteta i povezanosti ljudi u društvu ili grupi. Ona oblikuje način na koji ljudi razmišljaju, osjećaju i djeluju te pruža okvir za shvaćanje svijeta i međuljudskih odnosa. Kultura također može biti izvor kreativnosti, inovacija i razvoja u različitim područjima poput znanosti, tehnologije,

umjetnosti i gospodarstva (GRUPA MOST, 2007). Generalno govoreći, može se utvrditi da je kultura višedimenzionalan i društveno prenesen, nesvjesno usvojen koncept mišljenja i djelovanja koji uglavnom nije u potpunosti vidljiv pripadnicima drugih kultura, ali se u susretu s drugim kulturama, kroz određeni vremenski period, svjesno ili nesvjesno može mijenjati, odnosno prilagođavati (Jurković, 2022, u objavi).

U suvremenim društvima dolazi do susreta ljudi i skupina različitih kulturnih pripadnosti koje se međusobno razlikuju. Takav pristup zahtijeva otvorenost i prihvaćanje različitosti te razumijevanje razlika kao resursa koji može doprinijeti kreativnosti, inovativnosti i oplemenjivanju društva. Važno je naglasiti da su predrasude, diskriminacija i rasizam primjeri neprihvatljivog ponašanja te ih treba osuđivati i boriti se protiv njih. U tom smislu, potrebno je uspostaviti dijalog, međusobno uvažavanje i povećati znanje o drugim kulturama kako bi se izgradio tolerantniji, multikulturalniji svijet (Gojević, 2018).

Globalizacija donosi niz posljedica koje su evidentne diljem svijeta. Otvaranje granica i lakši pristup informacijama, tehnologijama i robi, omogućuje ljudima da se brzo i lako povežu i poslovno surađuju na globalnoj razini, što je uvelike promijenilo način na koji funkcioniraju društva i gospodarstva. Međutim, iako globalizacija može imati mnoge pozitivne aspekte, kao što je povećanje ekonomske i kulturne raznolikosti, također može izazvati i negativne posljedice, poput porasta nezaposlenosti i raslojavanja društva (Almodóvar Antequera, 2016).

Postoje tri osnovna pristupa interkulturalizmu, a to su: holistički, interakcionistički i humanistički pristup. Holistički pristup naglašava da svaka kultura ima svoju jedinstvenost i vrijednost te da nijedna kultura nije superiorna ili inferiorna u odnosu na druge. Kroz holistički pristup, stvaraju se odnosi koji povezuju ljude s različitim kulturnim vrijednostima. To uključuje aktivno slušanje, empatiju, razumijevanje i sposobnost prepoznavanja zajedničkih točaka unatoč kulturnim razlikama. Odnosi utemeljeni na holističkom pristupu promiču inkluzivnost, dijalog i izgradnju mostova razumijevanja među ljudima različitih kultura. Interakcionistički pristup naglašava važnost komunikacije između osoba i procesa interpretacije koji se odvija tijekom komunikacije. Prema interakcionističkom pristupu, osoba tumači i interpretira ne samo svoju vlastitu komunikaciju, već i komunikaciju drugih osoba s kojima je u interakciji. Ovaj pristup prepoznaje da komunikacija nije jednosmjernan, već dinamički proces u kojem svaka strana aktivno sudjeluje. Interpretacija komunikacije temelji se na subjektivnom doživljaju i kontekstu svake osobe. Osoba promatra kako sama komunicira, kako druga osoba komunicira te kako su te dvije perspektive povezane. Humanistički pristup interkulturalizmu fokusira se na ideju da ljudi trebaju naučiti cijeniti i

razumjeti različitosti kod ljudi različitih kulturnih pripadnosti, ne bi li se uspješno nosili sa sve složenijim i globaliziranim svijetom. Ovaj pristup naglašava važnost prihvaćanja drugih kultura i stvaranja međukulturalne harmonije i dijaloga, umjesto percepcije druge kulture kao prijetnje ili izvora sukoba (Bedečković, 2011).

Na koncu, interkulturalizam se odnosi na ideju da različite kulture mogu koegzistirati na jednak način, uz međusobno poštovanje, razumijevanje i dijalog. Ovaj pristup promovira prihvaćanje različitih kulturnih identiteta, a istovremeno se zalaže za očuvanje vlastitog kulturnog identiteta. Ne smije se nametati jednu kulturu kao nadmoćnu drugoj, nego bi trebala postojati pravedna i jednakopravna razmjena između kultura. Interkulturalizam također uključuje priznavanje i razumijevanje različitih perspektiva, vrijednosti i načina razmišljanja. To znači da treba preuzeti inicijativu u razumijevanju drugih kultura i traženju načina za stvaranje zajedničkog suživota. Naglašava potrebu za suživotom bez agresije i nasilja, gdje bi svi pojedinci mogli živjeti u miru i harmoniji. Ovaj pristup također promovira vrednovanje i poštovanje kulturne različitosti kao izvora bogatstva i poticaj za stvaranje novih i boljih rješenja u društvu (Jagić, 2008).

3.2. Interkulturalna komunikacija

Interkulturalizam se ubraja u najstarije društvene fenomene. Podrazumijeva komunikaciju ljudi različitih kulturnih pripadnosti. To se može vidjeti iz primjera prvih civilizacija: Egipćana i Indijaca, Atenjana i Spartanaca, itd. Dokaz takvoj komunikaciji i suradnji osoba različitih kulturnih pripadnosti možemo pronaći u Hamurabijevom zakoniku (Bedečković, 2011).

Ivanković (2018) navodi da je jezik u komunikaciji temeljna ljudska potreba. Ljudi komuniciraju jedni s drugima kako bi razmijenili informacije, iskustva i osjećaje. Komunikacija nam omogućuje da se povežemo s drugim ljudima, da izrazimo svoju individualnost, da se uskladimo s drugima i da stvorimo zajedničku kulturu. U interkulturalnoj komunikaciji, jezik i komunikacija igraju ključnu ulogu u uspostavljanju međusobnog razumijevanja i povezivanja između ljudi različitih kulturnih pripadnosti. Razumijevanje kulturnih razlika i prilagodba načina izražavanja i ponašanja također su važni za uspješnu interkulturalnu komunikaciju. Komunikacijom prenosimo poruke, a sam fenomen i pojam komunikacije puno je kompleksniji od slanja i primanja poruke. Svakodnevnom komunikacijom prenosimo poruke koje mijenjaju svijest i ponašanje drugih osoba.

Interkulturalna komunikacija definirana je kao proces interakcije među ljudima različitih kulturnih obilježja u kojoj se verbalnom i neverbalnom komunikacijom događa interakcija.

Vrste komunikacije u pluralističkom društvu također su važne, budući da se suočavamo s rastućom raznolikošću i mnoštvom perspektiva. Upravo zato, komunikacija treba biti multidirekcijska, odnosno kroz upotrebu različitih simbola tako podupirati dijalog između ljudi različitih kultura. Kroz dijalog, ljudi mogu aktivno slušati i uvažavati tuđe perspektive, postavljati pitanja i izražavati svoje misli te zajedno tražiti zajedničke točke i rješenja. Dijalog potiče međusobno razumijevanje, otvorenost prema drugačijim stavovima i kulturološku osviještenost. Osim toga, važnu ulogu ima promicanje kulturne različitosti u komunikaciji koje pomaže u stvaranju otvorenijeg i tolerantnijeg društva te zajednice koja valorizira različitosti kao bogatstvo (Piršl, 2005).

Interkulturalna komunikacija oslanja se na psihologiju, antropologiju i sociologiju, stoga možemo reći da je ona interdisciplinarna. Vještinaima važnu ulogu u stvaranju interkulturalne kompetencije (Šarić, 2020). Buterin Mičić (2013) navodi kako neki autori, poput Samovara, Portera i McDaniela, smatraju da su kultura i komunikacija neodvojivi.

Potrebno je dobro poznavati kulturu, povijest i način života općenito kako bi lakše stupili u kontakt sa ljudima iz različitih kultura. Dobar primjer uspješne interkulturalne komunikacije može biti odlazak u stranu zemlju gdje osoba poznavajući neke fraze ili jednostavnije rečenice ima želju i spremnost za upoznavanjem ljudi iz druge kulture. Priprema je ključni faktor koji omogućuje pojedincu da ostavi dobar prvi dojam prilikom susreta s ljudima, što je izuzetno važno za uspješnu komunikaciju. Aktivno slušanje i iznošenje vlastitih mišljenja i stavova u razgovorima o kulturi i njenim običajima, važan su čimbenik uspješne interkulturalne komunikacije. Razmišljanje o interkulturalnom iskustvu nakon razgovora pomaže osobi da se stavi u određeni kontekst i dublje razumije i procesira svoje iskustvo (Šarić, 2020).

Kultura i komunikacija su međusobno povezane pa je stoga razumijevanje jedne neizbježno povezano s razumijevanjem druge. Kultura oblikuje naš način komuniciranja i naše obrasce ponašanja u interakciji s drugim ljudima. Na primjer, način na koji koristimo jezik, riječi koje koristimo, ton i glasnoću govora, geste, izraze lica i druge neverbalne poruke koje koristimo u komunikaciji, elementi su koje oblikuje kultura u kojoj smo odrasli. Poznavanje razlika u kulturi može pomoći u stvaranju međukulturne osjetljivosti koja je važna za uspješnu interkulturalnu komunikaciju. Svakom društvu pripadaju različiti obrasci ponašanja, vrijednosti i uvjerenja, a razumijevanje ovih razlika može pomoći u izbjegavanju

nesporazuma i pogrešnih tumačenja. Uz to, kultura ima utjecaj na način na koji percipiramo druge ljude te na našu sposobnost da se prilagodimo novim situacijama. Stoga, kako bismo uspješno komunicirali s ljudima iz drugih kultura, važno je da budemo otvoreni i spremni prihvatiti i razumjeti druge perspektive, vrijednosti i obrasce ponašanja (Holumbek, 2021).

Jezična prepreka jedna je od najčešćih prepreka u interkulturalnoj komunikaciji. S obzirom na to da jezik odražava kulturu i vrijednosti koje se u njoj njeguju, različite kulture imaju različita tumačenja istih riječi i pojmova. Semantička prepreka može se pojaviti kada se ista riječ ili fraza koristi na razna načine u različitim kulturama, što može dovesti do nesporeda. Kontekstualna prepreka je još jedna vrsta jezične prepreke koja se može pojaviti u međukulturalnoj komunikaciji. Kontekstualna prepreka se javlja kada se riječi ili fraze koriste na jedan način u jednoj kulturi, a na drugi način u drugoj kulturi. To znači da ista riječ može značiti nešto drugačije ovisno o kontekstu u kojem se koristi. Uspješna interkulturalna komunikacija zahtijeva razumijevanje ovih prepreka i sposobnost prilagođavanja načina komunikacije tako da se izbjegnu nesporedi. To uključuje korištenje jednostavnijeg i jasnijeg jezika, izbjegavanje korištenja specijaliziranih pojmova i slengova te provjeru razumijevanja poruke od strane sugovornika (Holumbek, 2021).

3.3. Interkulturalna kompetencija

Da bi se ostvarili uspješni i kvalitetni odnosi s osobama ili skupinama koje karakterizira drugačija kultura, važno je imati iskustvo i razviti kompetenciju. To uključuje poznavanje kulturnih normi, vrijednosti i običaja drugih kultura, razumijevanje razlika u načinu komunikacije, prilagodbu načina rada i pristupa poslu te sposobnost rješavanja konflikata na način prihvatljiv za sve strane. Također, važno je imati otvoren i suptilan pristup drugoj kulturi te biti spreman naučiti i prilagoditi se novim situacijama. Bitno je shvatiti da različitost ne znači ništa apriorno loše, već samo drugačiji način života i stajališta. Stoga, za uspješnu komunikaciju s pripadnicima drugih kultura potrebno je imati iskustvo i stečene kompetencije, biti otvoren za nove situacije, biti prilagodljiv te razumjeti kulturne razlike. Samo tako će se uspostaviti kvalitetni odnosi i ostvariti uspješna suradnja (Holumbek, 2021).

Interkulturalna kompetencija je sve važnija u svijetu koji postaje sve raznolikiji i u kojem se međunarodni odnosi često odražavaju na domaćoj razini. Stoga je potrebno stalno raditi na razumijevanju i uspostavljanju konstruktivnih odnosa među kulturama. To može biti ostvareno kroz razmjenu iskustava i resursa s različitim kulturama, promociju tolerancije te prihvaćanje i poštivanje različitosti (Mandarić Vukušić, 2014).

Interkulturalno kompetentan pojedinac posjeduje određene vrline i osobine koje mu pomažu razumjeti i uspostaviti odnos s ljudima iz različitih kultura. Kod pojedinih društvenih skupina koje se razlikuju od dominantnije kulture, interkulturalna kompetencija postaje još važnija. Ove skupine mogu obuhvaćati etničke manjine, imigrante, izbjeglice, jezične manjine, religijske zajednice ili druge zajednice koje imaju svoje specifične običaje, jezik, vjerovanja i vrijednosti. U takvim se situacijama interkulturalna kompetencija odnosi na sposobnost pojedinca ili društva da razumije, poštuje i uspostavi odnos s pripadnicima tih skupina. To uključuje razumijevanje njihove kulture, povijesti, izazova s kojima se suočavaju i potreba za osiguranjem jednakih prava i pristupa (Sambolić, 2020).

Interkulturalna kompetencija podrazumijeva individualni odnos osobe prema sebi i prema drugima. Stečena kompetencija je subjektivna i svojstvena samo određenoj osobi jer je proces stjecanja interkulturalne kompetencije vrlo osoban i jedinstven za svaku osobu. Ona se temelji na pojedinačnom iskustvu i sposobnosti pojedinca da uoči, razumije i prilagodi se kulturnim različitostima (Hercigonja, 2017).

Prema Bensonu (1987), postoji deset dimenzija interkulturalne kompetencije:

1. Govorne vještine: sposobnost izražavanja na stranom jeziku;
2. Komunikacijske vještine: sposobnost razumijevanja kulture drugih ljudi i prilagođavanje komunikacije u skladu s tim;
3. Interakcija: sposobnost interakcije s ljudima različitih kultura na način koji poštuje njihovu kulturu;
4. Pojačane aktivnosti: sposobnost uključivanja u aktivnosti koje promiču razumijevanje i poštovanje drugih kultura;
5. Prijateljstvo: sposobnost izgradnje prijateljskih odnosa s ljudima iz drugih kultura.
6. Društveno ogovarajuće ponašanje: sposobnost ponašanja u skladu s društveno prihvatljivim normama i vrijednostima drugih kultura;
7. Posao: sposobnost uspješnog obavljanja poslovnih aktivnosti s ljudima iz drugih kultura;
8. Stavovi: sposobnost prepoznavanja i suočavanja sa svojim predrasudama i stereotipima o drugim kulturama;
9. Zadovoljstvo: sposobnost uživanja u kulturi drugih ljudi i učenju o njoj;
10. Mobilnost: sposobnost prilagodbe na novu kulturu kada osoba putuje ili se preseli u drugu zemlju.

3.4. Interkulturalna osjetljivost

Interkulturalna osjetljivost nije urođena već se stječe kroz proces učenja i iskustvo. Potrebno je razviti sposobnost prepoznavanja i prihvaćanja različitih pogleda na svijet, kao i vrednota i uvjerenja koje drugi ljudi iz drugih kultura imaju. Interkulturalna osjetljivost uključuje svjesnost da postoji više načina gledanja na svijet i da nije ispravno ili pogrešno samo ono što je u skladu s našim vlastitim vrednotama i uvjerenjima. To podrazumijeva otvorenost i spremnost da se prihvate i cijene različitosti drugih kultura. Interkulturalna osjetljivost nije urođena već se stječe (Dujmović, 2020). Interkulturalno osjetljiva osoba ima sposobnosti prepoznavanja, priznavanja i poštivanja razlika i razvija pozitivne emocije te na taj način promiče učinkovito ponašanje u interkulturalnoj komunikaciji (Drandić, 2015).

Bhawuk i Brislin (1992) prikazuju interkulturalnu osjetljivost kao pozitivan stav i važan element u međukulturalnoj interakciji. Smatraju da osoba treba razumjeti ponašanje drugih kultura. Osim toga, koncept interkulturalne osjetljivosti zauzima važno mjesto među praktičarima koji su u stalnom kontaktu sa ljudima te su tako izloženi interkulturalnim susretima.

Razvojni model interkulturalne osjetljivosti (*Developmental Model of Intercultural Sensitivity - DMIS*) dr. Miliona Bennetta pruža okvir za razumijevanje kako pojedinci percipiraju i reagiraju na kulturne razlike. Model se sastoji od šest faza, koje se kreću od etnocentrične perspektive do etnorelativne perspektive. Faze razvoja interkulturalne osjetljivosti uključuju: negiranje, obranu, minimiziranje, prihvaćanje, prilagodbu i integraciju. *DMIS* se koristi u području interkulturalne edukacije i treninga kako bi se razvila interkulturalna osjetljivost i kompetencija pojedinaca. Pomaže ljudima da prepoznaju svoju trenutnu razinu interkulturalne osjetljivosti i pruža smjernice za napredak prema etnorelativnoj perspektivi koja promiče razumijevanje, poštovanje i suradnju među kulturama (Putnik, 2019).

Bhawuk, Sakuda i Munusamy (2008) definiraju interkulturalnu osjetljivost kao proces koji može biti progresivan ili regresivan za pojedinca. Oni koriste metaforu videa kako bi opisali korake u interkulturalnoj osjetljivosti. Prvi korak u tom procesu je mentalni proces koji se odnosi na pauzu. To se odnosi na zaustavljanje prije same interakcije s drugom osobom ili kulturom. Pauza omogućuje pojedincu da razmisli i pripremi se prije ulaska u interakciju. Drugi korak je odmicanje od naučenih obrazaca odgoja i kulture. To znači da pojedinac svjesno odbacuje prethodno usvojene obrasce ponašanja i otvara se za različite načine razmišljanja i djelovanja. Treći korak je faza premotavanja. U ovoj fazi, pojedinac razmišlja o razlozima za svoje prethodno ponašanje i usvaja kritički stav prema vlastitim obrascima

ponašanja. Pitanja koja se postavljaju u ovoj fazi uključuju pitanja: zašto se ponašam na određeni način i kako to utječe na moju interakciju s drugima. Posljednji korak je snimanje ili usvajanje novih normi ponašanja. U ovoj fazi, pojedinac prihvaća nove načine razmišljanja i djelovanja koji su usklađeni s interkulturalnom osjetljivošću. To može uključivati usvajanje novih vrijednosti, razumijevanje drugih perspektiva i prilagođavanje svom ponašanju kako bi se bolje komuniciralo i surađivalo s ljudima iz drugih kultura. Ovaj model naglašava da je interkulturalna osjetljivost dinamičan proces koji zahtijeva svjesnost, refleksiju i spremnost na promjenu. Kroz različite faze, pojedinac razvija sposobnost razumijevanja i prihvaćanja drugih kultura te prilagođava svoje ponašanje kako bi uspješno komunicirao u interkulturalnim situacijama.

Prema Cheni Starosti(1997) šest ključnih odrednica interkulturalno osjetljive osobe. Prva odrednica je samopoštovanje te se onodnosi na sposobnost osobe da se osjećavrijednom i kompetentnom u interkulturalnoj komunikaciji,što uključuje i sposobnost suočavanja sa stresom i frustracijom. Samonadzor je drugi element, a odnosi se na sposobnost osobe dabudesvjesna svojih ograničenja iprilagodi svoje ponašanje tijekom interakcije s ljudima iz drugih kultura. Otvorenost je treći element, što znači da su interkulturalno osjetljive osobe spremne slušati i prihvatiti različita stajališta i perspektive. Empatija je četvrti element, što znači da su osobe sposobne razumjeti perspektive i emocije ljudi iz različitih kultura. Uključenost u interakciju je peti elementi i odnosi se na sposobnost osobe da bude svjesna svoje okoline te da pokaže senzibilnost, suosjećanje i pažnju prema drugima. Neosuđivanje je posljednji element, a odnosi se na sposobnost osobe da sluša druge bez osuđivanja i predrasuda.

Bhawuk i Brislin (1992) poznati suistraživači u području interkulturalne komunikacije i razumijevanja. U svojim se radovimafokusiraju na razvoj instrumenata za mjerenje interkulturalne osjetljivosti, s posebnim naglaskom na razlike između individualističkih i kolektivističkih kultura. U pristupukoriste koncept interkulturalne komunikacijske kompetencije kao okvir za razvoj mjerenja interkulturalne osjetljivosti. Interkulturalna komunikacijska kompetencija obuhvaća tri dimenzije: afektivnu, kognitivnu i bihevioralnu. Afektivna dimenzija odnosi se na emocije i stavove prema drugim kulturama. Mjeri se emocionalna otvorenost, interes i prihvaćanje drugačijih kultura. Kognitivna dimenzija odnosi se na znanje, razumijevanje i svjesnost o drugim kulturama. Mjeri se razumijevanje kulturnih razlika, poznavanjem običaja i vrijednosti drugih kultura. Bihevioralna dimenzija odnosi se na sposobnost prilagodbe i djelovanje u interkulturalnim situacijama. Mjeri se vještina komuniciranja, prilagodljivost i sposobnost rješavanja konflikata u međukulturalnim

okruženjima. Autori su razvili različite alate za mjerenje interkulturalne osjetljivosti. Ti instrumenti pomažu istraživačima i praktičarima da procijene razinu interkulturalne komunikacijske kompetencije pojedinaca iz perspektive individualizma nasuprot kolektivizmu. Njihovi radovi pridonose razumijevanju i unapređenju interkulturalne osjetljivosti i komunikacijske kompetencije u sve više globaliziranom svijetu.

Osjetljivost i pažljivost omogućuju interkulturalno osjetljivim osobama da razviju bolju sposobnost procjene i interpretacije verbalne i neverbalne komunikacije te da razumiju različite stilove i pristupe komunikaciji u različitim kulturama. Ovo znanje pomaže u izgradnji povjerenja i uspješnog komuniciranja s ljudima iz različitih kultura. Interkulturalno osjetljive osobe također su svjesne različitih kulturnih konteksta i normi te su sposobne prilagoditi svoje ponašanje u skladu s tim kontekstima. To uključuje razumijevanje kulturnih razlika u poslovnim praksama, međuljudskim odnosima, obrazovanju, religiji i drugim područjima. Na taj način, interkulturalno su osjetljive osobe u stanju efikasno i pristojno komunicirati s ljudima iz drugih kultura. Dakle, biti interkulturalno osjetljiv znači biti u stanju prepoznati, razumjeti i cijeniti kulturne razlike te se prilagođavati u skladu s tim. To uključuje sposobnost primanja i razumijevanja poruka, prilagođavanja komunikacijskih stilova, poštivanje kulturnih normi i konteksta te uspješno komuniciranje s ljudima iz različitih kultura (Chen i Starosta, 1997).

Razvijanje interkulturalne osjetljivosti u suštini je proces u kojem učimo upoznati se s osnovnim razlikama među kulturama, uključujući razlike unčinama na koje kulture opažaju svijet. Ovaj proces može uključivati izlaganje različitim kulturama, učenje o njihovim vrijednostima, običajima, jeziku i povijesti, kao i razumijevanje utjecaja tih razlika na komunikaciju i međusobne odnose. U procesu razvijanja interkulturalne osjetljivosti, također se učimo prepoznati i izbjegavati stereotipe i predrasude o drugim kulturama te priznavati da su naše vlastite kulturalne perspektive samo jedne od mnogih mogućih perspektiva. (T-Kit, 2005).

Triandis (1997) navodida interkulturalno osjetljiva osoba može primiti i pružiti pozitivne emocionalne odgovore tijekom interkulturalne interakcije s osobom koja dolazi iz drugih kultura. Takva osoba ima sposobnost prepoznati i uvažavati kulturne razlike te se može prilagoditi specifičnostima drugih kultura kako bi postigla bolju i učinkovitiju komunikaciju. Ova sposobnost može dovesti do stvaranja pozitivnih emocija kao što su međusobno razumijevanje, poštovanje i prijateljstvo u interkulturalnoj interakciji.

Drandić (2016) definira interkulturalnu osjetljivost kao osobnu sposobnost u razvoju pozitivnih emocija koje pomažu u razumijevanju i prihvaćanju drugih kulturnih razlika kako

bi interkulturalna komunikacija bila što bolja. Ona određuje interkulturalnu svijest kroz afektivni dimenziju interkulturalne komunikacije te tako dolazi do razumijevanja kulturnih razlika i uključuje snalažljivost koja se pokazuje preko komunikacije.

Prema svemu rečenom, interkulturalna osjetljivost predstavlja osjetljivost prema drugima tako da se ponašanje usmjeri prema odgovornom suživotu i da se aktivira kroz aktivnu suradnju u nekoj kulturnoj zajednici. Razine interkulturalne osjetljivosti koje osoba ima označavaju sposobnost razlikovanja druge kulture te uključuje razmišljanje na interkulturalno prihvatljiv način. Te sposobnosti pomažu osobi da razumije i prihvati ne samo svoju kulturu i vrijednosti koje ta kultura ima nego i prihvaćanje drugih kulturnih vrijednosti (Dujmović, 2020).

Chen i Starosta (2000) razvili su *Skalu interkulturalne osjetljivosti* (ISS) koja se sastoji od 24 tvrdnje kojima se ispituje 5 faktora interkulturalne osjetljivosti. Ova skala je razvijena kako bi se kvantitativno procijenila razina interkulturalne osjetljivosti kod ispitanika. Navedeni faktori interkulturalne osjetljivosti su: *uključenost u interakciju* - odnosi se na spremnost osobe da stupi u interakciju s osobama iz drugih kultura i otvorenost prema novim iskustvima. *Poštovanje kulturnih razlika* se odnosi na poštovanje i uvažavanje razlika u kulturama i uvjerenjima drugih osoba. *Sigurnost u interakciji* - odnosi se na samopouzdanje i sposobnost osobe da se nosi s neizvjesnošću i izazovima u interkulturalnoj interakciji. *Uživanje u interakciji* se odnosi na pozitivne emocije koje osoba doživljava tijekom interkulturalne interakcije, kao što su zadovoljstvo i ispunjenost. *Pažljivost u interakciji* se odnosi na sposobnost osobe da pažljivo sluša i razumije drugu osobu te na općenito pažljivo ponašanje u interkulturalnoj interakciji. ISS skala se široko koristi u istraživanjima interkulturalne osjetljivosti i pokazala se kao pouzdan alat za procjenu ove osobine.

3.5. Interkulturalni odgoj i obrazovanje

Razvoj pojedincasa svrhom razvoja zajednice u kojoj glavnu ulogu imaju vještine kritičkog mišljenja te želja za promjenom društva imaju važan značaj u kulturno osjetljivoj pedagogiji. Osim toga interkulturalna pedagogija uvažava i cijeni učenikovu kulturu, jezik i stil učenja koji koristi (Hrvatić i Sablić, 2008). Koncept interkulturalne osjetljivosti može sagledati kroz različite dimenzije. Jedna od tih dimenzija je institucionalna dimenzija, koja se odnosi na politiku i načela škole ili organizacije. Institucionalnost ima važnu ulogu u promicanju interkulturalne osjetljivosti jer stvara okruženje u kojem se cijeni i podržava multikulturalnost. Druga dimenzija je osobna dimenzija, koja uključuje kognitivne i

emocionalne procese pojedinaca, poput nastavnika, koji su uključeni u interakcije s drugim kulturama. Kognitivni procesi uključuju razumijevanje kulturnih razlika, svjesnost o vlastitim predrasudama i stereotipima te sposobnost perspektivnog sagledavanja drugih kultura. Emocionalni procesi uključuju razvijanje empatije, otvorenost prema drugima i poštovanje različitosti. Treća dimenzija interkulturalne osjetljivosti odnosi se na strategije i aktivnosti koje čine osnovu nastave ili drugih oblika interakcije. Sve navedene dimenzije međusobno su povezane i dopunjuju se kako bi se stvorilo poticajno okruženje za razvoj interkulturalne osjetljivosti i komunikacijske kompetencije. (Šarić, 2020).

Interkulturalno obrazovanje ne bi se trebalo usredotočiti samo na teoriju i apstrakciju, već bi trebalo pružiti priliku za aktivnu interakciju između različitih kultura. Ovo bi se moglo postići kroz različite aktivnosti poput grupnih projekata, interaktivnih radionica, debata i razmjena. Interkulturalno obrazovanje trebalo bi naglasiti važnost razumijevanja i poštovanja drugih kultura te promovirati otvorenost i toleranciju prema drugima. Kroz interakciju s ljudima različitih kultura, učenici bi trebali imati priliku razviti empatiju i razumijevanje za različita iskustva, vrijednosti i perspektive. Osim toga, interkulturalno obrazovanje bi trebalo biti kontekstualno i prilagođeno specifičnom kulturnom kontekstu u kojem se provodi. Važno je uzeti u obzir povijest, politiku, vjerske i druge kulturne čimbenike koji oblikuju interakciju među ljudima. Dakle, interkulturalno obrazovanje treba biti usredotočeno na interakciju i pružanje prilika za stvarni susret s drugim kulturama, što će potaknuti razumijevanje i poštovanje različitosti (Perotti, 1994).

Interkulturalno obrazovanje trebalo bi biti prisutno u cijelom obrazovnom sustavu, uključujući sve razine obrazovanja i sve obrazovne djelatnike. Nastavnici i mentori igraju ključnu ulogu u interkulturalnom obrazovanju jer su oni ti koji provode nastavu i neposredno komuniciraju s učenicima. Stoga bi se trebali educirati o važnosti interkulturalnog obrazovanja, razumijevanju različitih kultura i načinima kako prilagoditi nastavu različitim kulturnim kontekstima. Također, i ostali obrazovni djelatnici, kao što su upravno osoblje, psiholozi i socijalni radnici, trebaju biti svjesni važnosti interkulturalnog obrazovanja i potrebe za razumijevanjem različitih kultura i konteksta u kojima se obrazovanje odvija. Stoga bi interkulturalno obrazovanje trebalo biti prisutno u cijelom obrazovnom sustavu kako bi se osiguralo razumijevanje i poštovanje različitih kultura te promovirala tolerancija i otvorenost prema drugima (Rey, 1986).

Interkulturalni pristup u konstrukciji kurikuluma obilježavaju tri osnovne faze: decentralizacija, empatičnost i sposobnost pregovaranja. Decentralizacija se odnosi na prepoznavanje i uvažavanje različitih kultura i konteksta u kojima se obrazovanje odvija. To

podrazumijeva uključivanje učenika i zajednica u proces donošenja odluka o obrazovanju te stvaranje kurikuluma koji uzima u obzir različite kulturne perspektive. Empatičnost se odnosi na sposobnost razumijevanja i suosjećanja s drugima, posebno ljudima koji su drugačijeg kulturnog podrijetla ili iskustva. Empatičnost je važna za razvijanje pozitivnih međuljudskih odnosa i promicanje inkluzivnosti. Sposobnost pregovaranja odnosi se na sposobnost pregovaranja, traženja rješenja i pronalaženja kompromisa u situacijama kada postoje različiti interesi ili vrijednosti. Ona je važna za stvaranje zajedničkog razumijevanja i postizanje konsenzusa u procesu obrazovanja. Sve navedeno podrazumijeva prepoznavanje i uvažavanje različitih kultura i konteksta, razvijanje empatije i sposobnosti pregovaranja kako bi se postigla inkluzivnost i razumijevanje u procesu obrazovanja (Sablić 2014).

Učitelji koji provode obrazovne strategije interkulturalnog obrazovanja imaju važne zadaće koje uključuju organiziranje suradničkog učenja u razredu omogućuje da svi učenici smatraju odgovornima za svoje doprinose, a istovremeno potiče razvoj socijalnih i emocionalnih vještina. Usto, izuzetno je važno prepoznavanje i cijenjenje različitih kulturnih, jezičnih i drugih kompetencija koje učenici donose u razred. Učitelji bi trebali biti svjesni da učenici dolaze s različitim iskustvima, pozadinama i znanjima te bi trebali poticati i podržavati te različitosti. Također, izuzetno je bitno i rješavanje prijepornih problema utemeljenih na poštovanju različitosti unutar načela poštovanja ljudskih prava kako bi učitelji bili osjetljiviji na različite kulture i uvjerenja te rješavati prijeporne situacije na način koji poštuje ljudska prava i različitosti (Batelaan, 1999).

Kako bi potaknuli učenike da budu aktivni građani i da se zalažu za pravu i jednakost za sve ljude, bez obzira na kulturu Banks (1989) navodi tri skupine programa interkulturalnog obrazovanja prema njihovoj usmjerenosti. Prvi programi usmjereni na sadržaje obuhvaćaju kurikulum koji se odnosi na kulturnu raznolikost i uključuju učenje o različitim kulturama, tradicijama, običajima, jezicima i religijama. Ovakvi programi često uključuju i aktivnosti poput posjeta muzejima, izložbama, festivalima i drugim kulturnim događajima. Programi usmjereni na učenika fokusiraju se na razvijanje interkulturalnih kompetencija kod učenika. To uključuje razumijevanje različitih kultura, empatiju prema drugima, sposobnost prepoznavanja i suočavanja s predrasudama i stereotipima te sposobnost komuniciranja i suradnje s ljudima različitih kultura. Društveno usmjereni programi fokusiraju se na razumijevanje i suočavanje s društvenim problemima i nejednakostima koje proizlaze iz kulturnih razlika. To uključuje učenje o društvenoj nepravdi, diskriminaciji, rasizmu i drugim oblicima neravnopravnosti.

Odgoj ima važnu ulogu u formiranju manifestirajućeg ponašanja čovjeka u različitim situacijama te utječe na sliku o sebi koju čovjek stječe te način na koji gleda ljude različite od sebe. Odgoj je puno šire područje koje obuhvaća cjelokupan proces formiranja ličnosti, koji se odvija kroz različite oblike interakcije s okolinom, a ne samo kroz manifestaciju ponašanja. Odgoj uključuje prenošenje vrijednosti, stavova, znanja i vještina koje se smatraju važnima za funkcioniranje u društvu, ali i razvoj kritičkog mišljenja, samostalnosti, odgovornosti i samopouzdanja (Piršl, 1996).

Cilj interkulturalnog odgoja i obrazovanja nije samo prenošenje znanja o drugim kulturama, već irazvijanje pozitivnog stava i otvorenosti prema drugim kulturama te osvještavanje važnosti tolerancije, razumijevanja i poštovanja različitosti. Ovakav pristup omogućuje stvaranje interkulturalne odgojne zajednice koja je otvorena za različitosti i koja potiče suradnju, dijalog i razmjenu znanja i iskustava među svim njenim članovima (Hrvatić 2007).

Istraživanja ukazuju na to da je interkulturalno poučavanje učinkovitije kada započinje s poučavanjem općih načela koja se odnose na primjećivanje i uvažavanje različitosti, a potom se usredotočuje na specifične kulturalne aspekte koje učenici moraju razumjeti. Ovakav pristup interkulturalnom poučavanju pomaže učenicima da prvo razviju opće razumijevanje i poštovanje različitosti, a zatim se fokusiraju na specifičnosti koje su relevantne za pojedine kulture. Na taj se način učenici uče kako prepoznati različitosti, poštovati ih i razumjeti, umjesto da ih osuđuju ili odbacuju. Osim toga, uključivanje općih načela u interkulturalno poučavanje pomaže učenicima da razviju vještine i stavove koji su korisni za interakciju s ljudima iz različitih kultura (Hrvatić, 2007).

Mrnjaus(2013) interkulturalno obrazovanje definirao kao proces u kojem se nastoje razviti interkulturalne kompetencije kod pojedinca, odnosno sposobnost razumijevanja i prihvaćanja drugih kultura. Navedene kompetencije uključuju sposobnost povezivanja s drugim kulturama, razumijevanja kulturnih razlika, prepoznavanje vlastitih predrasuda i stereotipa te sposobnost prilagođavanja vlastitog ponašanja u kontaktu s drugim kulturama.

U pogledu svega navedenog, bitno je istaknuti da institucije imaju važan utjecaj na razvoj dječjih stavova prema pripadnicima drugih kultura. Osim institucija, mediji, društvene mreže, prijatelji i obitelj također pridonose utjecaju na odgoj i nastvaranje pozitivne slike o sebi. Njihove poruke i stavovi mogu biti pozitivni i podržavajući, ali također i negativni. Zbog toga je važno educirati djecu i adolescente kako bi razvili kritičko mišljenje i stekli sposobnosti prepoznavanja stereotipa, predrasuda i diskriminacije u medijima. Osim toga, roditelji, učitelji i odgojitelji igraju ključnu ulogu u poticanju djece i adolescenata da upoznaju

ljude iz drugih kultura te da cijene i poštuju njihovu različitost. Važno je naglasiti da se stereotipi i predrasude mogu mijenjati te da sepozitivni stavovi prema drugim kulturamamogu razviti. Ovo je posebno važno u društvima koja su višekulturalna i u kojima se različite kulture međusobno susreću i integriraju. U takvim društvima interkulturalna komunikacija igra ključnu ulogu u suživotu i harmoniji između pripadnika različitih kultura i nacionalnosti. Kulturalne grupe koje su predstavljene u medijima, posebno na televiziji i u filmovima mogu imati utjecaj na interkulturalne stavove koje ljudi imaju. Gledajući dokumentarne programe djeca objektivno gledaju druge zemlje uspoređujući je sa svojom i manja je vjerojatnost da će svoju zemlju i dalje smatrati superiornijom (Byram i sur., 2009).

Potrebno je imati edukativne programe koji će podučavati mlade generacije o važnosti razumijevanja i prihvaćanja drugih kultura, tradicija i običaja, kao i o načinima kako prepoznati stereotipe, predrasude i diskriminaciju te kako tome doskočiti. U odgojno obrazovnim ustanovama se interkulturalizam može provoditi kroz razne projekte, radionice na temu različitosti i komunikacije, uključivanje mladih i lokalne zajednice u obrazovanje te korištenje multikulturalnih materijala. Važno je naglasiti da je interkulturalizam jedan od ključnih alata u pronalaženju rješenja za izazove s kojima se društvo danas susreće, kao što su socijalna isključenost, radikalizacija, imigracija i druge slične teme. Stoga, promoviranje i podržavanje interkulturalizma u društvu i školi je od velike važnosti za ostvarenje boljeg, tolerantnijeg i harmoničnijeg društva (Piršl, 2011).

Hrvatić (2009) navodi bitna obilježja i osobine kompetentnog nastavnika koje treba posjedovati, a one uključuju dobru verbalnu i neverbalnu kompetenciju, dobro poznavanje svoje kulture i drugih kultura, stalno nadograđivanje znanja te stalnu interakciju sa drugima kako bi nadograđivalo znanje o sebi i drugim skupinama. Znanje koje nastavnik treba posjedovati odnosi se na bolje razumijevanje jezika, običaja i tradicija drugih kultura kako bi ispravno interpretirali značenja i načela druge kulture te je mogli usporediti sa vlastitom. Nastavnikove vještine odnose se na otkrivanje drugih kultura i njenih običaja kako bi i oni mogli aktivno sudjelovati u tome (Bijelić, 2010).

Nastavnici i njihov rad koji se zasniva na interkulturalnoj kompetenciji pridonoseboljem razumijevanju među učenicima. Učenici kroz takvo interkulturalno obrazovanje stječu otvorenost, fleksibilnost, lakše surađuju sa vršnjacimate postižu uspješniju komunikaciju. Kroz interkulturalno obrazovanje promiče se pravo na različitost, pridonosi se ostvarivanju jednakih mogućnosti i priprema učenike za život u demokratskom društvu (Hrvatić, 2008).

Važno je da škole osiguraju materijale i resurse koji promiču i podržavaju interkulturalnu raznolikost, kao što su knjige i filmovi koji uključuju osobe različitih kulturnih pozadina, ali i organiziraju aktivnosti te događaje koji promiču različitosti. Učionice bi također trebale biti uređene na način da učenike podsjećaju na različitost i važnost različitosti u svijetu u kojem živimo. Razvoj interkulturalne kompetencije je dvosmjernan proces. Učenici također imaju pravo na svoje mišljenje i stavove te trebaju biti aktivno uključeni u razgovore i aktivnosti koje su usmjerene na razumijevanje i poštivanje kulturne različitosti. Stvaranje kulture dijaloga i otvorene komunikacije može pomoći učenicima da se osjećaju sigurnije i motiviranije za sudjelovanje te mogu doprinijeti razvijanju njihove interkulturalne kompetencije. Posebnu ulogu u tom procesu ima škola koja treba osposobiti sadašnje i buduće učitelje, a posebnu pažnju trebaposvetiti obrazovanju budućih učitelja (Piršl, 2005).

3.6. Interkulturalna osjetljivost (budućih) učitelja

Budući učitelji trebaju biti upoznati s pojmovima kompetencije i kompetentnosti u kontekstu pedagoške znanosti. Ovi pojmovi odnose se na sposobnosti, vještine, znanja i vrijednosti koje unapređuju učitelje u procesu odgoja i obrazovanja. Kompetencija se obično opisuje kao integrirani skup znanja, vještina, stavova i ponašanja koji omogućuju učitelju da učinkovito obavlja svoju ulogu učenja i razvoja učenika. Učitelj treba biti visokokompetentankako bi se odgojno-obrazovni proces usmjerio prema ishodima učenikova učenja te kako bi ih pripremili za život i rad u današnjem vremenu u kojem se odvijaju globalne promjene (Sambolić, 2020).

Nastavnici trebaju imati sposobnost prepoznavanja i razumijevanja različitih kulturnih i socijalnih konteksta u kojima djeca žive i uče, kako bi razvili pristupe koji su prikladni za različite kontekste. Također, potrebno je da budući nastavnici razviju svoju vlastitu interkulturalnu osjetljivost, kako bi mogli prenijeti tu vrijednost svojim učenicima. To uključuje razumijevanje vlastitih kulturnih ograničenja, prihvaćanje drugih kultura te prepoznavanje različitih kulturnih ponašanja i normi. Nadalje, budući nastavnici bi trebali osigurati da učenici razumiju različitosti među ljudima i naučiti cijeniti kulturnu raznolikost. To se može postići kroz aktivnostima koje potiču dijalog, suradničko učenje i razmjenu mišljenja. Učitelji bi trebali imati sposobnost prilagodbe nastavnog programa kako bi se usredotočili na teme povezane s kulturnom raznolikošću i nepravdom koje su važne za razvoj interkulturalne kompetencije učenika. (Bedeković i Zrilić, 2015). Za uspješan interkulturalni odgoj potrebno je obrazovati buduće učitelje kroz sadržaje interkulturalizma. Za promjenu

kurikuluma je potreban učitelj koji se treba zalagati da jednakost i ravnopravnost u školskim odgojno-obrazovnim ustanovama. Naglasak u interkulturalnom obrazovanju stavlja se na interakciju koja treba odgovarati profesionalnom identitetu učitelja (Sablić, 2011).

Budućinastavnici bi trebali koristiti interkulturalne pedagoške pristupe kako bi ostvarili sigurno okruženje za sve učenike, bez obzira na njihovu kulturnu pozadinu. Također bi trebali biti sposobni identificirati i prepoznati predrasude među učenicima te im pomoći u stvaranju stavova prema različitostima. Jedan od ključnih elemenata interkulturalne kompetencije nastavnika jest sposobnost slušanja i razumijevanja učenika koji dolaze iz različitih kultura te razumijevanje njihovih pogleda na svijet. Nastavnici bi također trebali razviti svoje znanje o drugim kulturama kako bi bili osviješteni o različitim identitetima i kulturama s kojima se susreću u razredu. Važno je naglasiti da interkulturalna kompetencija nije samo osobna sposobnost, nego i institucionalni atribut škole. Škole bi trebale poticati interkulturalnost te bi se interkulturalna kompetencija nastavnika mogla razviti kroz razne edukacije i obuku, tako da su osnaženi i spremni raditi s različitim kulturama i pružati podršku kulturno različitim učenicima u procesu obrazovanja (Bedečković, 2011).

Učitelji bi trebali biti osposobljeni za prepoznavanje i razvijanje vlastitih osobnih, društvenih i interkulturalnih kompetencija kako bi mogli bolje razumjeti sebe, svoje učenike i različite kulture s kojima se susreću. Također, važno je da učitelji imaju razvijenu motivaciju za svoj posao, kako bi se mogli kontinuirano educirati, unapređivati svoje vještine i prilagođavati se promjenama u obrazovnom sustavu. Kroz takav pristup, učitelji će biti bolje pripremljeni za podržavanje učenika u razvoju njihovih kompetencija i za stvaranje poticajnog okruženja za učenje i razvoj (Piršl, 2016).

Nastavnici imaju važnu ulogu u razvijanju interkulturalne kompetencije učenika kroz oblikovanje nastave koja vodi u razvoju međukulturalnog dijaloga i učenja usmjerenog na razumijevanje različitosti i prihvaćanja drugih kultura (Mandarić Vukušić, 2014).

Nastavnici i njihov rad koji se zasniva na interkulturalnoj kompetenciji pridonosi boljem razumijevanju među učenicima. Učenici kroz takvo interkulturalno obrazovanje stječu otvorenost, fleksibilnost, suradnju među vršnjacima te postižu uspješnu komunikaciju. Kroz interkulturalno obrazovanje uočavaju se razlike te učenici ostvaruju jednake mogućnosti (Hrvatić, 2008).

3.7. Pregled prethodnih istraživanja

Rezultati istraživanja provedenog na Filozofskom fakultetu u Rijeci, u kojem su sudjelovali studenti nastavničkih studija, ukazuju na to da su ti studenti iznadprosječno interkulturalno osjetljivi. Istraživanjem je pokazano da su pozitivno reagirali na tvrdnju prihvaćanja pripadnika drugih kultura te da pozitivno doživljavaju razlike među njima (Gojević, 2018). Usto, istraživanja koja su provedena na Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli i Sveučilištu u Rijeci ukazuju na važnost interkulturalne osjetljivosti kao poželjne kompetencije nastavnika u kontekstu interkulturalnog obrazovanja. Ovi rezultati sugeriraju da studenti prepoznaju važnost osjetljivosti nastavnika na kulturnu raznolikost i njihovu sposobnost rada s učenicima iz različitih kulturnih konteksta. Navedeni rezultati istraživanja ukazuju na potrebu obrazovnih institucija da uključe interkulturalnu osjetljivost kao ključnu kompetenciju u obrazovne programe i pripremu budućih nastavnika (Gojević 2018).

Rezultati istraživanja studenata nastavničkih usmjerenja Filozofskog fakulteta u Rijeci koji je za cilj istraživanja bio ispitati jesu li i u kojoj mjeri studenti nastavničkih studija interkulturalno osjetljivi, pokazali su da studenti koji imaju međunarodno iskustvo obrazovanja i imaju statistički značajnovišu razinu interkulturalne osjetljivosti u odnosu na one koji nemaju to iskustvo. To može biti posljedica izloženosti različitim kulturama tijekom studija u inozemstvu, što bi moglo potaknuti razvoj vještina koje su potrebne za uspješno snalaženje u različitim kulturološkim kontekstima. Ovi rezultati ukazuju na važnost međunarodnog obrazovanja i iskustva u razvoju interkulturalne osjetljivosti, a to je posebno važno u današnjem globalnom društvu koje se suočava s mnogim izazovima vezanim uz kulturološke razlike i raznolikosti (Gojević, 2018).

Nadalje, istraživanje jedno od istraživanja uključivalo je 116 studenata komunikacije i tu je korištena *Skala interkulturalne osjetljivosti (ISS)*. Rezultati su pokazali da su interkulturalno osjetljiviji pojedinci pozorniji i empatičniji. Ti sudionici istraživanja imali su pozitivan stav prema interkulturalnoj komunikaciji bili su učinkovitiji u istoj. Ovo istraživanje ukazuje na važnost razvijanja interkulturalne osjetljivosti kod studenata komunikacije, posebno u kontekstu sve veće globalne interakcije i kulturalne raznolikosti. To potvrđuje da je *Skala interkulturalne osjetljivosti (ISS)* pouzdan i valjan instrument u ispitivanju interkulturalne osjetljivosti osoba. To može biti korisno u daljnjim istraživanjima interkulturalne komunikacije te u procjeni učinkovitosti različitih interkulturalnih programa obrazovanja (Drandić, 2016).

Istraživanjem Lukianets i Lukianets (2020) se pokazalo da studenti stjecanjem diplome sporta ili turizma imaju priliku za sadržajnu međunarodnu komunikaciju, što im daje bolji uvid u druge kulture i vjerovanja te su tako interkulturalno osjetljiviji od onih koji nemaju takve mogućnosti.

Istražujući kulturu i zabavu mladih (Leburić i Relja, 1999) navode kako mladi najviše vremena provode u diskoklubovima zatim u kafićima, kinima i kućnim tulumima. Mladi mogu imati tradicionalne stavove i vrijednosti, ali kada je u pitanju provođenje slobodnog vremena, fokusiraju se prije svega na druženje i opuštanje, a manje na edukaciju i samorazvoj. Iako su samostalni u svojim stavovima, mladi pridaju veliku važnost socijalnom aspektu provođenja slobodnog vremena te koriste različite aktivnosti i prostore za druženje s prijateljima i relaksaciju nakon škole ili posla. To znači da ovi prostori i aktivnosti ne predstavljaju nužno način za stjecanje novih znanja i vještina, već se koriste prije svega radi zabave i opuštanja (Leburić i Relja, 1999).

4. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

4.1. Cilj i hipoteze istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Uz to, cilj je bio ispitati i postojanje razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti navedenih studenata s obzirom na njihove aktivnosti u slobodnom vremenu, ali i neke sociodemografske pokazatelje.

Slijedom navedenih ciljeva istraživanja postavljene su hipoteze:

H1. Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost.

H2. Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sociodemografske čimbenike.

H3. Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti kojima se bave u svoje slobodno vrijeme.

4.2. Sudionici istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 235 studenata sa svih hrvatskih sveučilišta na kojima se obrazuju budući učitelji što uključuje: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Filozofski fakultetu Sveučilišta u Splitu, Učiteljski fakultetu Sveučilišta u Rijeci, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, Odjel za nastavničke studije u Gospiću i Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja u Zadru Sveučilištu u Zadru, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta *Jurja Dobrile* u Puli te Učiteljski studij Sveučilišta u Slavanskom Brodu.

4.3. Postupak istraživanja

Istraživanje je provedeno putem *online* Google obrasca te je bilo u potpunosti anonimno i dobrovoljno. Ispitanicima je bilo napomenuto da u svakom trenutku mogu odustati od ispunjavanja. Samo je ispitivanje trajalo oko 15 minuta te su korišteni paketi *Statistika 14.0* i Microsoft Excel.

Za provedbu istraživanja dobiveno je dopuštenje Nastavničkog stručnog vijeća Odjela za nastavničke studije u Gospiću.

4.4. Instrumenti

Sastavljen je anketni upitnik koji se sastojao od:

1) *Skale Interkulturalne osjetljivost (ISS)* autora Chen i Starosta (2000). Navedena se Skala originalno sastoji od 24 tvrdnje koje surazvrstane kroz pet faktora. U ovom je radu korištena prilagođena i, na uzorku budućih učitelja u Republici Hrvatskoj, validirana verzija *Skale* koja se sastoji od 21 čestice (Jurković, 2022, u objavi). Za potrebe ovog rada odgovori na tvrdnje nisu svrstavani prema faktorima, nego su korišteni sumativno. *Skala interkulturalne osjetljivosti* mjeri razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti pri čemu ispitanici označavaju slaganje ili neslaganje s pojedinom tvrdnjom na Likertovoj ljestvici. Pouzdanost na ovom uzorku pokazala se izrazito visokom, odnosno Cronbachov α koeficijent iznosio je ,90.

2) *Upitnika aktivnosti u slobodnom vremenu* ispitivanih studenata kojim se pokušalo ustvrditi u kojoj mjeri studenti sudjeluju u aktivnostima za koje se procijenilo da su tipične za populaciju. Ispitivane aktivnosti bile su: čitanje, druženje s prijateljima, spavanje, aktivni odmor (šetnja, trčanje, planinarenje), izlasci, sport, volontiranje, gledanje serija i filmova, samostalno istraživanje tema od osobnog interesa, pisanje/crtanje, odlazak u kina, muzeje, kazalište, izložbe, koncerte te ljenčarenje.

3) *Sociodemografskog upitnika* koji je obuhvatio pitanja vezana za spol ispitanika, njihovu godinu studija, sveučilište, veličinu mjesta stanovanja te najviši završen stupanj obrazovanja roditelja.

5. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

5.1. Deskriptivna analiza sociodemografskih čimbenika i aktivnosti u slobodnom vremenu

Prije ispitivanja razlika među studentima s obzirom na njihovu interkulturalnu osjetljivost, pristupilo se deskriptivnoj analizi ispitivanih varijabli. Deskriptivna analiza sociodemografskih čimbenika prikazana je u *Tablici 1.*

Tablica 1. Deskriptivna analiza sociodemografskih čimbenika

	M	SD	C	D	min.	max.	Skew.	Kurt.
Spol	1,97	,182	2,00	2	1	2	-5,172	24,964
Godina studija	3,22	1,408	3,00	5	1	5	-,132	-1,315
Sveučilište	3,81	2,000	5,00	5	1	7	-,218	-1,174
Srednjoškolsko obrazovanje	1,52	,501	2,00	2	1	2	-,094	-2,008
Regija	2,63	1,445	2,00	2	1	6	,548	-1,050
Veličina mjesta	2,26	1,130	2,00	1	1	4	,129	-1,467
Obrazovanje majke	2,11	,593	2,00	2	1	4	,463	-1,134
Obrazovanje oca	2,15	,619	2,00	2	1	4	,981	2,045

M=aritmetička sredina; SD=standardna devijacija; C=medijalna vrijednost; D=dominantna vrijednost; Skew.=simetričnost; Kurt.=spljoštenost.

Iz *Tablice 1.* vidljivo je da su među ispitanicima uglavnom bile žene (D=2). Točnije, od 235 ispitanih studenata (N=235), njih 227 (96,6%) bilo je ženskog spola, a 8 (3,4%) muškog.

Nadalje, s obzirom na godinu studija ispitanici su najčešće bili studenti pete godine studija (D=5). S prve godine studija bilo je 33 (14,0%) ispitanika, s druge 52 (22,1%), s treće 42 (17,9%), s četvrte 47 (20,0%), a s pete godine njih 61 (26,0%). Što se tiče sveučilišta na kojem studiraju, od ukupnog broja ispitanika (N=235), najviše je bilo onih koji pohađaju Sveučilište u Zadru (86; 36,6%). Sveučilište u Zagrebu pohađa njih 62 (26,4%), Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku 26 (11,1%), Sveučilište u Slavonskom Brodu 24 (10,2%), Sveučilište u Rijeci 21 (8,9%), Sveučilište Jurja Dobrile u Puli 9 (3,8%), a Sveučilište u Splitu 7 (3,0%).

Gledajući srednjoškolsko obrazovanje ispitanih studenata, najviše ih je završilo četverogodišnju strukovnu školu (D=2). Od ukupnog broja ispitanika, njih 123 (52,3%) je završilo četverogodišnju strukovnu školu, dok je 112 (47,7%) studenata pohađalo gimnaziju.

U odnosu na regiju iz koje ispitanici dolaze, najčešće je to Središnja Hrvatska (D=2), odnosno iz te regije dolazi njih 79 (33,6%). Iz Istočne Hrvatske njih 60 (25,5%), Južnog hrvatskog primorja 42 (17,9%), Sjevernog hrvatskog primorja 28 (11,9%), Gorske Hrvatske 25 (10,6%), a samo jedan ispitanik (4%) je većinu svog života proveo izvan Republike Hrvatske.

Nadalje, ispitanici su većinu svog života uglavnom proveli na selu (D=1). Odnosno, njih 91 (38,7%) je većinu života proveo na selu, 79 (33,6%) ispitanika u gradu, 36 (15,3%) ispitanika je iz velikog grada, odnosno jednog od četiri najveća Hrvatska grada, dok je najmanje ispitanika (n=29; 12,3%) većinu života proveo u prigradskim naseljima.

Što se tiče obrazovanja njihovih roditelja, ispitanici navode da su im majke i očevi uglavnom završili srednju školu (D=2). Točnije, njih 162 (68,9%) navodi da im je majka završila srednju školu, a njih 170 (72,3%) da je otac stekao srednjoškolsko obrazovanje. Nadalje, njih 43 (18,3%) navodi da je majka završila visoku školu ili fakultet, a njih 35 (14,9%) da su takvo obrazovanje stekli njihovi očevi. Na koncu, ispitanici navode da je osnovnu školu završilo 26 (11,1%) majki i očeva 20 (8,5%) te da je doktorat steklo 10 njihovih očeva (4,3%) te 4 majke (1,7%).

Nadalje, provedena je i deskriptivna analiza aktivnosti u slobodnom vremenu. Navedena analiza prikazana je u *Tablici 2*.

Tablica 2. Deskriptivna analiza aktivnosti u slobodnom vremenu

	M	SD	C	D	min.	max.	Skew.	Kurt.
1.Slobodno vrijeme provodim čitajući	2,97	1,202	3,00	4	1	5	-,100	-,976
2.Slobodno vrijeme provodim družeći se s prijateljima	4,43	,795	5,00	5	1	5	-1,818	4,222
3.Slobodno vrijeme provodim spavajući	3,54	1,091	4,00	4	1	5	-,375	-,566
4.Slobodno vrijeme provodim u aktivnom odmoru (šetam, trčim, planinarim i sl.)	3,53	1,067	4,00	4	1	5	-,318	-,549
5.Slobodno vrijeme provodim u izlascima/kavama	4,01	1,098	4,00	5	1	5	-,994	,090
6.U slobodno se vrijeme bavim sportom ili nekim drugim hobijem	3,09	1,280	3,00	4	1	5	-,082	-1,062
7.U slobodno se vrijeme	2,12	1,287	2,00	1	1	5	,812	-,599

bavim volonterskim radom									
8.U slobodno vrijeme gledam serije i filmove	4,01	1,062	4,00	5	1	5	-1,010	,384	
9.U slobodno vrijeme istražujem teme koje me privatno zanimaju	3,82	1,036	4,00	4	1	5	-,790	,201	
10.U slobodno vrijeme pišem/crtam	2,44	1,250	2,00	1	1	5	,459	-,822	
11.U slobodno vrijeme posjećujem kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl.	3,10	1,233	3,00	3	1	5	-,182	-,904	
12.U slobodno vrijeme uglavnom ljenčaram	2,88	1,348	3,00	3	1	5	,111	-1,095	

M=aritmetička sredina; SD=standardna devijacija; C=medijalna vrijednost; D=dominantna vrijednost; Skew.=simetričnost; Kurt.=spljoštenost.

Iz *Tablice 2* je vidljivo da studenti dijele mišljenja oko tvrdnje da slobodno vrijeme provode čitajući (M=2,97, SD=1,202). Odnosno, podjednak je broj studenata koji tvrde da čitaju i onih koji tvrde da ne čitaju u slobodno vrijeme. Veći dio (n=90;38,3%) studenata tvrdi kako slobodno vrijeme provode čitajući, dio njih niti se slaže niti se ne slaže (n=59;25,1%) s tom tvrdnjom, a ostatak ispitanih, njih 86(36,6%), se uglavnom ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom.

Što se tiče druženja sa prijateljima, studenti su u prosjeku odgovorili da se u svoje slobodno vrijeme najviše družu s prijateljima (M=4,43; SD=,795). Tako 225 (91,5%) studenata potvrđuje da svoje slobodno vrijeme provode sa prijateljima, neki od njih niti se slažu niti se ne slažu s tom tvrdnjom (n=12;5,1%), dok se samo 8 studenata (3,4%) uglavnom ne slaže/uopće se ne slaže s tom tvrdnjom.

Nadalje, što se tiče provođenja slobodnog vremena spavajući, većina studenata se u prosjeku slaže s tom tvrdnjom (M=4,35; SD=1,091). Više od polovice ispitanih se djelomično ili u potpunosti slaže s tom tvrdnjom (n=127;54,0%), neki od njih su nesigurni oko odgovora pa niti se slažu niti se ne slažu (n=67;28,5%), a manji dio studenata smatra da svoje slobodno vrijeme ne provode spavajući, odnosno njih 41 (17,4%) je odgovorilo da se uglavnom ne slaže ili se uopće ne slaže s tom tvrdnjom.

Što se tiče aktivnog odmora u slobodnom vremenu (šetanja, trčanja, planinarenja i sl.), može se uočiti da se studenti prosjeku koriste takvu vrstu odmora (M=3,53; SD=1,067). S tom tvrdnjom se u potpunosti ili djelomično slaže 123 studenta (52,4%), njih 73 niti se slaže niti se ne slaže (31,1%), a 39 (16,6%) studenata iskazuje negativan stan prema toj tvrdnji (uglavnom se ili uopće ne slažu).

Također, od ukupnog broja studenata (N=235), najviše mladih se složilo sa pitanjem vezanim za provođenjeslobodnog vremena u izlascima/kavamate u prosjeku navode da je to aktivnost kojom se bave u slobodno vrijeme (M=4,01; SD=1,098). Njih 177 (75,3%) odgovorilo je da se u potpunosti ili uglavnom slažu tom tvrdnjom, 26 (11,1%) njih niti se slaže niti se ne slaže, a 32 (13,7%) studenta se djelomično ili uopće ne slažu s tom tvrdnjom.

Nadalje, gledano u prosjeku, relativno je podjednakbroj studenata koji se u slobodnom vremenu bave sportom i onih koji se ne bave sportom (M=3,09, SD=1,280). Ipak, najveći dio njih se slaže da se u slobodno vrijeme bave sportom ili drugim hobijem (n=96; 40,9%), jedan dio (n=57; 24,3%) studenata niti se slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom, a više od trećine, odnosno 82(34,9%) studenta, iskazuje neslaganje s ovom tvrdnjom (uglavnom se ili uopće ne slažu s njom).

Što se tiče volonterskog rada,vidljivo je da u prosjeku ima više onih koji ne provode slobodno vrijeme baveći se volonterskim radom, nego onih koji slobodno vrijeme koriste na taj način (M=2,12, SD=1,287). Tako se 155 studenata (66,0%) ne slaže s tom tvrdnjom (uglavnom se ili uopće se ne slažu), manje od polovice studenata (n=36;15,3%) studenata niti se slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom, a 44 (18,8%) studenta iskazuje da se u slobodno vrijeme u većoj ili manjoj mjeri bave volonterskim radom.

Nadalje, s obzirom na provedbu slobodnog vremena u gledanju filmova i serija, u prosjeku se najviše studenata slaže s time slobodno vrijeme provode na taj način (M=4,01; SD=1,062). Tako se 175 (74,5%) studenata slaže s tom tvrdnjom, neki navode da se niti slažu niti se ne slažu (n=81; 34,5%), a 25 studenata (10,7%) iznosi stav da se uglavnom ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom.

Studenti u prosjeku iznose stav kako u slobodno vrijeme vole istraživati teme koje ih privatno zanimaju (M=3,82,SD=1,036). S tom tvrdnjom se slaže 160 studenata (68,1%), njih 49 (20,9%) niti se slaže niti se ne slaže, dok manji dio,odnosnonjih26 (11,1%) iznosi negativan stav prema toj tvrdnji, odnosno uglavnom se ili uopće se ne slažu s njom.

Što se tiče crtanja/pisanja tijekom slobodnog vremena,u prosjeku nešto malo manje od polovice studenata ne crta/piše tijekom slobodom vremena (M=2,44, SD=1,250). Iz podataka je vidljivo da se 129 (54,1%) studenata ne slaže s tom tvrdnjom, njih 56 (23,8%) niti se slaže niti se ne slaže, a gotovose jednak broj (n=50; 21,2%)studenata uglavnom ili u potpunosti slaže s tim da u slobodno vrijeme piše/crta.

U odnosu na posjećivanje kina, muzeja, izložbi, koncerata i slično, u prosjeku studenti navode da su to aktivnosti kojima se bave u slobodno vrijeme (M=3,10, SD=1,233). Najviše se ispitanih složilo s tom tvrdnjom, neki od njih su iskazali podvojen stav prema njoj(n=66;

28,1%), a 73 studenta (31,1%) su prema toj tvrdnji iskazala negativan stav, odnosno uglavnom se ili uopće ne slažu da su to aktivnosti koje prakticiraju u svoje slobodno vrijeme.

Na koncu s obzirom da se zadnja tvrdnja odnosi na pitanje ljenčare li u slobodno vrijeme, studenti uglavnom smatraju da ne ljenčare u svom slobodnom vremenu ($M=2,88$, $SD=1,348$). Najviše njih se ne slaže s tom tvrdnjom ($n=93$; 39,6%), 67 (28,4%) studenata niti se slaže niti se ne slažu da u slobodno vrijeme uglavnom ljenčare, dok se 75 (31,9%) studenata slaže s tom tvrdnjom.

Tablica 3. Deskriptivni podaci čestica Skale interkulturalne osjetljivosti

	M	SD	C	D	min.	max.	Skew.	Kurt.
<i>Skala interkulturalne osjetljivosti</i>	3,98	,539	4,05	4	2	5	-,590	-,320
1. Uživam u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	4,05	,930	4,00	5	1	5	-,704	,035
2. Prilično sam siguran/na u sebe u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	3,79	1,020	4,00	4	1	5	-,611	-,123
3. Jako mi je teško govoriti pred ljudima iz drugih kultura.*	3,69	1,091	4,00	4	1	5	-,534	-,441
4. Uvijek znam što reći u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	3,09	,868	3,00	3	1	5	-,087	,351
5. U interakciji s ljudima iz drugih kultura mogu biti druželjubiliv/a koliko god to želim.	4,05	,914	4,00	4	1	5	-,813	,397
6. Ne volim biti s ljudima iz drugih kultura.*	4,48	,818	5,00	5	1	5	-1,472	1,471
7. Poštujem vrijednosti ljudi iz drugih kultura.	4,69	,669	5,00	5	1	5	-2,387	6,130
8. U interakciji s ljudima iz drugih kultura lako se uzrujam.*	4,42	,814	5,00	5	1	5	-1,334	1,568
9. Osjećam se sigurno u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	3,76	,926	4,00	3	1	5	-,225	-,550
10. Često postanem obeshrabren/a kad sam s ljudima iz drugih kultura.*	4,20	,892	4,00	5	2	5	-,632	-,920
11. Ljudima iz drugih kultura pristupam bez predrasuda.	4,29	,897	5,00	5	1	5	-1,177	,887
12. Vrlo sam obziran/na u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	4,23	,876	4,00	5	1	5	-1,120	1,211
13. Često se osjećam beskorisnim/om u interakciji s ljudima iz drugih kultura.*	4,20	,941	4,00	5	1	5	-,960	,195
14. Smatram da su ljudi iz drugih kultura zatvorenih pogleda na svijet	1,71	,887	1,00	1	1	5	1,038	,476
15. Pokušavam dobiti što je moguće više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura.	3,70	1,120	4,00	3	1	5	-,486	-,407
16. Ne bih prihvatio/la mišljenje ljudi iz drugih	4,48	,823	5,00	5	1	5	-1,593	2,275

kultura.*									
17. Mislim da je moja kultura bolja od drugih kultura.*	4,24	,977	5,00	5	1	5	-1,170	,869	
18. Često pozitivno reagiram pri interakciji sa sugovornikom iz druge kulture.	4,17	,905	4,00	5	1	5	-,979	,676	
19. Izbjegavam situacije u kojima ću morati imati posla s ljudima iz drugih kultura.*	4,28	,959	5,00	5	1	5	-1,049	,129	
20. Često pokazujem svoje razumijevanje verbalnim ili neverbalnim znakovima sugovorniku iz druge kulture.	4,07	,985	4,00	5	1	5	-,950	,612	
21. Uživam u razlikama između mene i sugovornika iz druge kulture.	4,00	1,011	4,00	5	1	5	-,593	-,531	

Legenda: *=varijabla je obrnuto kodirana; M=aritmetička sredina; SD=standardna devijacija; C=medijalna vrijednost; D=dominantna vrijednost; Skew.=simetričnost; Kurt.=spljoštenost.

Iz *Tablice 3.* je vidljivo da u prosjeku studenti uživaju u interakciji s ljudima iz drugih kultura (M=4,05; SD=,930). Tako 168 (71,5%) studenata tvrdi da djelomično ili u potpunosti uživa u interakciji s ljudima iz drugih kultura, neki od njih se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom (n=57; 24,3%), anekolicina, odnosno njih 10 (4,3%), se ne slaže s tom tvrdnjom te navode da uglavnom ili uopće ne uživaju u interakciji s ljudima iz drugih kultura.

Što se tiče sigurnosti u sebe tijekom interakcije s ljudima iz drugih kultura studenti su poprilično sigurni u sebe tijekom razgovora sa ljudima iz drugih kultura (M=3,79; SD=1,020), također velik dio studenata (n=151; 64,3%) se slaže da su sigurni u sebe prilikom interakcije s ljudima iz drugih kultura. Niti se slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom njih 59 (25,1%), dok se manji dio (25; 10,7%) studenta ne slaže ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom.

Studenti se u prosjeku smatraju da im je teško govoriti pred ljudima iz drugih kultura (M=3,69; SD=1,091). Stoga se 142 (60,4%) studenta ne slaže s tom tvrdnjom, 58 (24,7%) studenata niti se slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom, a 35 (14,9%) studenata tvrdi da im je teško govoriti pred ljudima iz drugih kultura, pa se s tom tvrdnjom uglavnom ili u potpunosti slažu.

Nadalje, studenti su u uglavnom u nedoumici oko toga znaju li ili ne što reći u interakciji s ljudima iz drugih kultura (M=3,09; SD=,868) pa je tako 123 (52,3%) studenta odgovorilo da se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, više od četvrtine njih (n=65; 27,7%) smatra da (gotovo) uvijek znaju što reći u takvoj interakciji, asvaki peti student (n=47; 20%) smatra da većinom ili nikada ne zna što reći u interakciji s ljudima iz drugih kultura.

U prosjeku ispitani studenti smatraju da u interakciji s ljudima iz drugih kultura mogu biti druželjubivi koliko god to žele ($M=4,05$; $SD=,914$). Frekvencijski, 176 (74,9%) studenata se slaže s tom tvrdnjom. Svaki peti student ($n=47$; 20,0%) se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, a nekoliko njih ($n=12$; 5,1%) iznosi negativan stav na tu tvrdnju.

Najviše ispitanika se u prosjeku složilo da vole biti s ljudima iz drugih kultura ($M=4,48$; $SD=,818$). Tako se 199 (84,7%) studenata složilo s tom tvrdnjom, neki od studenata tvrde da se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom ($n=31$; 13,2%), a 5 (2,1%) studenata se uglavnom ili uopće s njom ne slaže.

U prosjeku studenti uglavnom smatraju da poštuju vrijednosti ljudi iz drugih kultura ($M=4,69$; $SD=,814$). S tim se u potpunosti slaže 140 (59,6%) studenata, dok se 58 (24,7%) njih se uglavnom slaže. Manji dio ($n=34$; 14,5%) studenata se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se samo 3 (1,3%) studenta ne slažu s tom tvrdnjom.

Nadalje, u prosjeku ispitani studenti tvrde da se tijekom interakcije s drugim ljudima iz drugih kultura ne uzrujaju lako ($M=4,42$; $SD=,816$). S tom se tvrdnjom ne slaže 198 (84,3%) studenata. Nekolicina ($n=34$; 14,5%) studenata niti se slaže niti se ne slaže, a njih troje (4,1%) smatraju da se pri takvim kontaktima uzrujaju.

U prosjeku studenti navode da se osjećaju sigurno u interakciji s ljudima iz drugih kultura ($M=3,76$; $SD=,926$). S time se slaže 138 (58,7%) studenata. Malo više od trećine studenata nije sigurno pa je tako njih 81 (34,5%) odgovorilo da se niti slažu niti ne slažu. Svega nekoliko njih ($n=14$; 7,18%) iznosi negativan stav prema toj tvrdnji (uglavnom se ili uopće ne slažu s njom).

Studenti u prosjeku navode da ih kontakt s ljudima iz drugih kultura ne obeshrabruje ($M=4,20$; $SD=,892$). Točnije, njih 173 (73,7%) studenta se djelomično ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom, 56 (23,8%) ih je neodlučno, a manje od 3% ispitanih studenata smatra da ih kontakt s ljudima iz drugih kultura čini obeshrabrenima ($n=6$).

Osim toga, od ukupnog broja ispitanih ($N=235$), u prosjeku studenti dijele mišljenje kako su obzirni u interakciji s ljudima iz drugih kultura ($M=4,29$; $SD=,897$). Tako se 191 (81,3%) student slaže s tom tvrdnjom, 36 (15,3%) ih se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, a njih 8 (3,4%) smatra da uglavnom ili uopće nije obzirno u takvim interakcijama.

Nadalje, studenti se poprilično slažu da su obzirni prema ljudima iz drugih kultura ($M=4,23$; $SD=,876$). Pozitivno mišljenje iznosi 191 (81,3%) student, niti se slaže niti se ne slaže s tom izjavom njih 36 (15,3%), dok se manji dio studenata (8; 3,4%) ne slaže sa izjavom da su obzirni prema ljudima iz drugih kultura.

S obzirom na osjećaj beskorisnosti u interakciji s ljudima iz drugih kultura, u prosjeku studenti navode da nemaju takvih poteškoća ($M=4,20$; $SD=,941$). Najviše studenata ($n=220$; 76,6%) smatra da se ne osjeća beskorisnim u interakciji s ljudima iz drugih kultura, neki od studenata su neodlučni po ovom pitanju (43;18,3%), a samo njih 12 (5,2%) smatra da se osjeća beskorisno u takvim interakcijama.

Studenti se u prosjeku ne slažu s tvrdnjom da su ljudi iz drugih kultura zatvorenih pogleda na svijet ($M=1,71$, $SD=,887$). Više od tri četvrtine ispitanih studenata se ne slaže s ovom tvrdnjom ($n=185$; 78,7%), a gotovo svaki peti student se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom ($n=44$; 18,7%). Manji dio njih se uglavnom slaže s tom tvrdnjom ($n=4$; 1,7%), a tek 2 studenta (0,9%) se u potpunosti slažu s tvrdnjom da su ljudi iz drugih kultura zatvorenih pogleda na svijet.

Nadalje, ispitanici studenti u prosjeku pokušavaju dobiti što je moguće više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura ($M=3,70$; $SD=1,120$). Više od polovice studenata navodi da pokušava dobiti više informacija ($n=129$; 54,9%), dio ispitanika niti se slaže niti se ne slaže s ovom tvrdnjom ($n=79$; 33,6%), a njih 27 (11,5%) se uglavnom ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom.

Ispitanici studenti u prosjeku tvrde da bi prihvatili mišljenje ljudi iz drugih kultura ($M=4,48$; $SD=,823$). Pozitivan stav prema prihvaćanju mišljenja ljudi iz drugih kultura iskazuje 201 (85,1%) student, dio se njih niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom ($n=29$; 12,3%), a svega 5 ispitanih studenata (2,2%) uglavnom ili uopće ne bi prihvatili mišljenje ljudi iz drugih kultura.

Što se tiče tvrdnje „Mislim da je moja kultura bolja od drugih kultura“, iz *Tablice 3.* je vidljivo da u prosjeku studenti, budući da su tvrdnje u ovoj varijabli obrnuto kodirane, nepodržavaju tu tvrdnju ($M=4,24$; $SD=,977$). Tako 178 (75,8%) studenata ne smatra da je njihova kultura bolja od drugih, dok se njih 48 (20,4%) niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom. Nekoliko njih navodi kako se u potpunosti slažu (5; 2,1%), a dio njih da se uglavnom slažu s tom tvrdnjom (4; 1,7%).

Studenti u prosjeku smatraju da često pozitivno reagiraju pri interakciji sa sugovornikom iz druge kulture ($M=4,17$; $SD=,905$). U vezi te tvrdnje njih 206 (87,7%) dijeli pozitivno mišljenje (uglavnom se ili u potpunosti slažu), niti se slaže niti se ne slaže njih 43 (18,3%), dok je manji dio ispitanika odgovorio kako se uglavnom ne slažu ($n=6$; 2,6%), a 3 (1,3%) ispitanika se uopće ne slažu s tvrdnjom da često pozitivno reagiraju pri interakciji sa sugovornikom iz druge kulture.

Također, u prosjeku studenti ne izbjegavaju situacije u kojima će morati imati posla s ljudima iz drugih kultura ($M=4,28$; $SD=,959$). Od ukupnog broja ispitanika ($N=235$), najveći dio se uopće ne slaže s tvrdnjom da izbjegavaju takve situacije ($n=135; 57,4\%$), 42 (17,9%) se studenta uglavnom ne slažu, a niti se slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom 48 (20,4%) studenata. Mali dio ispitanih studenata se uglavnom slaže ($n=8$; 3,4%), a 2 (0,9%) studenta suustvrdila da u potpunosti izbjegavaju situacije u kojima će imati posla s pripadnicima drugih kultura.

Nadalje, studenti u prosjeku iskazuju pozitivan stav prema tvrdnji da često pokazuju svoje razumijevanje verbalnim ili neverbalnim znakovima sugovorniku ($M=4,07$; $SD=,985$). Najviše njih je odgovorilo da se slažu s tom tvrdnjom ($n=154; 65,5\%$), od ostalih studenata, veći se dio njih niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom ($n=66; 28,1\%$), a manji dio njih se uglavnom ($n=6; 2,6\%$) ili uopće ne slaže s tom tvrdnjom ($n=6$; 2,6%).

Iz tvrdnje, koja se odnosi na uživanje u razlikama, može se uočiti da studenti u prosjeku iskazuju pozitivan stav ($M=4,00$; $SD=1,001$). Najveći dio ispitanika navodi da uživa u razlikama između njih i sugovornika iz druge kulture ($n=154; 65,5\%$), a dio ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom ($n=66; 28,1\%$). Manji dio ispitanih studenata je izrazio negativan stav prema toj tvrdnji, odnosno njih 15 (6,4%) navodi da se s tim stavom djelomično ili u potpunosti ne slaže.

Na koncu, u odnosu na ukupnu razinu interkulturalne osjetljivosti može se zaključiti da je većina studenata iznadprosječno interkulturalno osjetljiva ($M=3,98$; $SD=,539$). Iz podataka vidimo kako 189 (80,5%) studenata iskazuje pozitivan stav prema tvrdnjama iz skale, njih 45 (19,1%) niti se slaže niti se ne slaže njih, a samo 1 (,4%) student generalno iznosi negativan stav prema tvrdnjama iz skale.

Slijedom rečenog, može se utvrditi da je prva hipoteza istraživanja, koja je glasila: „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost“ u potpunosti potvrđena.

5.2. Razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti

U svrhu provjere postojanja razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ispitanih studenata s obzirom neke sociodemografske čimbenike, provedena je analiza varijance (ANOVA). Rezultati navedene analize vidljivi su u *Tablici 4*.

Tablica 4. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na sociodemografske čimbenike

Varijabla	F	df	P
Godina studija	1,021	4	,397
Sveučilište	1,485	6	,184
Veličina mjesta stanovanja	,351	3	,788
Obrazovanje majke	,386	3	,763
Obrazovanje oca	1,940	3	,124

Iz *Tablice 4.* je vidljivo da ne postoje statistički značajne razlike u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na nijedan od ispitanih sociodemografskih čimbenika (godinu studija, sveučilište, veličinu mjesta stanovanja te obrazovanje roditelja).

Budući da su sociodemografski čimbenici spola i prethodno završene srednje škole sadržavale samo dvije mogućnosti odgovora, za utvrđivanje eventualnih razlika u interkulturalnoj osjetljivosti s obzirom na navedene čimbenike, provedeni su *t-testovi*. S obzirom na to da postoji nesrazmjer u broju ispitanika s obzirom na njihov spol, u tom je slučaju proveden neparametrijskih pandan *t-testu* – *Mann Whitney U test razlika*. Rezultati navedenih testiranja prikazani su u *Tablicama 5. i 6.*

Tablica 5. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na spol

Spol	
M	Ž
8	227
3,74	4,05
-1,244	
,213	

T-test analiza razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na spol pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika između muških i ženskih ispitanika s obzirom na njihovu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti. ($Z=-1,244$; $p=,213$).

Tablica 6. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na završenu srednju školu

	Srednja škola	
	Gimnazija	Strukovna srednja škola
N	112	123
M	4,02	3,94
SD	,471	,594
t(233)	1,040*	
P	,007	

T-test analiza razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na završenu srednju školu pokazala je da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na završenu srednju školu ($t=1,040$; $p<,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine ispitanika (Tablica 6.) može se uočiti da ispitanici koji su završili četverogodišnju strukovnu školu ($M=3,94$; $SD=,594$) iskazuju nižu razinu interkulturalne osjetljivosti od studenata koji su prethodno završili gimnaziju ($M=4,02$; $SD=,471$).

S obzirom na rezultate navedenih analiza, može se zaključiti da je druga hipoteza istraživanja, koja je glasila: „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sociodemografske čimbenike“, djelomično potvrđena.

Nadalje, s ciljem ustanovljavanja postojanja statistički značajnih razlika u razini razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti u slobodnom vremenu ispitanih studenata, provedene su analize varijance (ANOVA). Navedene analize prikazane su u Tablici 7., a aritmetičke sredine svake pojedine tvrdnje, raspoređene prema odabranim vrijednostima, prikazane su u Tablici 8.

Tablica 7. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na aktivnosti u slobodnom vremenu

Varijabla	F	df	P
1. Slobodno vrijeme provodim čitajući	,878	4	,478
2. Slobodno vrijeme provodim družeći se s prijateljima	9,906*	4	,000
3. Slobodno vrijeme provodim spavajući	,816	4	,516
4. Slobodno vrijeme provodim u aktivnom odmoru (šetam, trčim, planinarim i sl.)	2,229	4	,067
5. Slobodno vrijeme provodim u izlascima/kavama	3,256*	4	,013
6. U slobodno se vrijeme bavim sportom ili nekim drugim hobijem	4,062*	4	,003
7. U slobodno se vrijeme bavim volonterskim radom	1,000	4	,408
8. U slobodno vrijeme gledam serije i filmove	2,046	4	,089
9. U slobodno vrijeme istražujem teme koje me privatno zanimaju	2,940*	4	,021
10. U slobodno vrijeme pišem/crtam	,505	4	,732
11. U slobodno vrijeme posjećujem kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl.	3,162*	4	,015
12. U slobodno vrijeme uglavnom ljenčarim	2,844*	4	,025

Tablica 8. Aritmetičke sredine odgovora na tvrdnje o aktivnostima u slobodnom vremenu

Varijabla	Uopće se ne slažem		Uglavnom se ne slažem		Niti se slažem, niti se ne slažem		Uglavnom se slažem		Slažem se u potpunosti	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
1. Slobodno vrijeme provodim čitajući	4,00	,480	3,95	,522	3,95	,575	3,96	,561	4,18	,494
2. Slobodno vrijeme provodim družeći se s prijateljima	2,48	,252	3,67	,529	3,80	,692	3,92	,484	4,08	,502
3. Slobodno vrijeme provodim spavajući	3,96	,547	3,91	,542	4,06	,542	3,98	,523	4,11	,519
4. Slobodno vrijeme provodim u aktivnom odmoru (šetam, trčim, planinarim i sl.)	3,86	,469	3,76	,639	3,98	,484	3,99	,555	4,11	,507
5. Slobodno vrijeme provodim u izlascima/kavama	3,79	,488	3,83	,670	3,73	,612	3,98	,475	4,09	,508
6. U slobodno se vrijeme bavim sportom ili nekim drugim hobijem	3,85	,651	3,94	,549	3,84	,528	4,06	,483	4,23	,428
7. U slobodno se vrijeme bavim	3,96	,511	4,02	,576	3,88	,503	4,13	,489	3,92	,780

volonterskim radom											
8. U slobodno vrijeme gledam serije i filmove	4,01	,327	3,80	,628	4,08	,566	3,88	,508	4,06	,536	
9. U slobodno vrijeme istražujem teme koje me privatno zanimaju	3,84	,635	3,80	,623	3,85	,559	3,98	,491	4,14	,524	
10. U slobodno vrijeme pišem/crtam	4,00	,506	4,00	,547	3,91	,567	4,05	,525	3,92	,610	
11. U slobodno vrijeme posjećujem kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl.	3,84	,556	3,79	,570	4,01	,536	4,04	,482	4,17	,526	
12. U slobodno vrijeme uglavnom ljenčarim	3,99	,537	4,11	,532	4,04	,522	3,95	,500	3,74	,565	

Analiza varijance (ANOVA) je pokazala da ne postoji statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na to čitaju li u slobodno vrijeme ili ne ($F=,878$; $p=,478$).

Uz to, ista analiza je pokazala je da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na druženje s prijateljima u slobodno vrijeme ($F=9,096$; $p<,01$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da se u slobodno vrijeme druže s prijateljima i onima koji se s tom tvrdnjom uglavnom ne slažu ($p<,05$), s tom tvrdnjom niti se slažu niti se ne slažu ($p<,01$), uglavnom se slažu s tom tvrdnjom ($p<,01$) te se s tom tvrdnjom slažu u potpunosti ($p<,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine (*Tablica 8*) ispitanika može se uočiti da ispitanici koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da se u slobodno vrijeme druže s prijateljima iskazuju najnižu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti ($M=2,48$; $SD=,252$). Također, može se uočiti da s porastom slaganja s navedenom tvrdnjom rastu i vrijednosti interkulturalne osjetljivosti. Analiza varijance (ANOVA) je pokazala da ne postoji statistički značajna razlika među ispitanicima s obzirom na to spavaju li tijekom slobodnog vremena ($F=,816$; $p=,516$).

Nadalje, ista je analiza pokazala je da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na to provode li slobodno vrijeme u izlascima/kavama ($F=,3256$; $p<,05$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se niti slažu niti se ne slažu i onima koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu ($p<,05$). Uvidom u ostvarene aritmetičke sredine (*Tablica 8*) može se uočiti da ispitanici koji se niti slažu niti se ne slažu ($M=3,73$; $SD=,612$) da slobodno vrijeme da slobodno vrijeme koriste za provođenje u izlascima/kavama iskazuju nižu vrijednost od onih koji se s tvrdnjom u potpunosti slažu ($M=4,09$; $SD=,509$).

Također, analiza varijance (ANOVA) pokazala je da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na to bave li se u slobodno vrijeme sportom ili nekim drugim hobijem ($F=4,062$; $p<,01$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da se u slobodnom vremenu bave sportom i onima koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu ($p<,01$). Uz to, pokazalo se i da postoji razlika između onih koji niti se slažu niti se ne slažu i onih koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu ($p<,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine (Tablica 8) ispitanika može se uočiti da ispitanici koji se uopće ne slažu s tvrdnjom da se u slobodno vrijeme bave sportom iskazuju najnižu razinu interkulturalne osjetljivosti među ispitanim studentima ($M=3,85$; $SD=,651$). Oni koji se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom ($M=3,84$; $SD=528$) iskazuju višu razinu interkulturalne osjetljivosti od onih koji se uopće ne slažu s tom tvrdnjom ($M=3,85$, $SD=,651$), dok oni koji se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom iskazuju najvišu razinu interkulturalne osjetljivosti ($M=4,23$; $SD=,428$).

Uz to, ista analiza je pokazala da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na to da u slobodnom vremenu istražuju teme koje ih privatno zanimaju ($F=2,940$; $p<,01$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se niti slažu niti se ne slažu s tvrdnjom da se u slobodnom vremenu istražuju teme koje ih privatno zanimaju i onima koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu ($p<,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine ispitanika (Tablica 8) može se uočiti da ispitanici koji se niti slažu niti ne slažu da u slobodnom vremenu istražuju teme koje ih privatno zanimaju ($M=3,85$; $SD=,559$) iskazuju statistički značajno nižu razinu interkulturalne osjetljivosti od onih studenata koji se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom ($M=4,14$; $SD=524$).

Analiza varijance (ANOVA) pokazala je da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na to da u slobodno vrijeme posjećuju kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl. ($F=3,162$; $p<,01$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom da u slobodno vrijeme posjećuju kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl. i onima koji se s tom tvrdnjom uglavnom ne slažu ($p<,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine ispitanika (Tablica 8) može se uočiti da ispitanici koji se uglavnom ne slažu s tom tvrdnjom ($M=3,79$; $SD=,570$) iskazuju i statistički značajno nižu razinu interkulturalne osjetljivosti od onih studenata koji se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom ($M=4,17$; $SD=526$).

Prethodno spomenuta analiza pokazala je i da postoji statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na ljenčarenje u slobodno vrijeme ($F=2,844$; $p<,01$). Tukey HSD post hoc test pokazao je postojanje razlika među sudionicima istraživanja koji se

uglavnom ne slažu s tvrdnjom da u slobodno vrijeme ljenčare i onima koji se s tom tvrdnjom u potpunosti slažu ($p < ,01$). Iz uvida u ostvarene aritmetičke sredine ispitanika (*Tablica 8*) može se uočiti da ispitanici koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom da u slobodno vrijeme ljenčare iskazuju statistički značajno nižu razinu interkulturalne osjetljivosti ($M=3,74$; $SD=,565$) od onih koji se uglavnom ne slažu s tom tvrdnjom ($M=4,11$; $SD=532$).

Na koncu, analiza varijance (ANOVA) je pokazala da ne postoje statistički značajne razlike među ispitanicima s obzirom na to provode li slobodno vrijeme spavajući ($F=,816$; $p=,516$), s obzirom na to provode li slobodno vrijeme u aktivnom odmoru ($F=2,229$; $p=,067$), s obzirom na to bave li se u slobodnom vremenu volonterskim radom ($F=1,000$; $p=,408$), s obzirom na to provode li slobodno vrijeme gledajući serije i filmove radom ($F=2,046$; $p=,089$) te s obzirom na to pišu li ili crtaju u slobodno vrijeme ($F=,505$; $p=,732$).

S obzirom na sve navedene analize, može se zaključiti da je treća hipoteza istraživanja, koja je glasila „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti kojima se bave u svoje slobodno vrijeme“ djelomično potvrđena.

6. RASPRAVA I ZAKLJUČCI

Smatra se da je interkulturalna osjetljivost koncept koji se koristi za opisivanje sposobnosti pojedinca da prepozna, razumije i cijeni različite kulture te uspostavi uspješnu komunikaciju i interakciju s ljudima iz tih kultura. Iako većina znanstvenika ističe da ne postoji suglasnost među istraživačima o točnoj definiciji interkulturalne osjetljivosti, autori poput Bhawuk i Brislin(1992), Chena i Staroste (2000), Bennetta (2011), Drandić (2016) i drugih, svojim istraživanjima kroz različite pristupe i definicije doprinose razumijevanju interkulturalne osjetljivosti.

Rezultati istraživanja provedenog na Filozofskom fakultetu u Rijeci, u kojem su sudjelovali studenti nastavničkih studija, ukazuju na to da su ti studenti iznadprosječno interkulturalno osjetljivi. Pokazuje se da studenti prihvaćaju druge ljude iz nekih drugih kultura da pozitivno doživljavaju razlike (Gojević, 2018). Razvijena interkulturalna osjetljivost studenata učiteljskih i nastavničkih studija može imati pozitivan utjecaj u budućnosti, odnosno kada se zaposle u struci. Kroz svoj primjer i praksu, oni mogu potaknuti učenike da prihvate pripadnike drugih kultura i stvore pozitivno ozračje u razredu u kojem se na razlike gleda pozitivno. Kao budući učitelji s razvijenom interkulturalnom osjetljivošću mogu biti modeli ponašanja i komunikacije koji potiču učenike na pozitivan stav prema razlikama. Iznadprosječnu razvijenost interkulturalne osjetljivosti potvrdilo je i ovo istraživanje. Uz to, u ovom se radu uočavaju i razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti među studentima učiteljskih studija s obzirom na provedbu slobodnog vremena. Te razlike se odnose na aktivnosti s kojima se bave studenti. Tako se statistički najveća razlika pokazala u aktivnostima poput druženja s prijateljima, izlascima, bavljenjem sportom, posjećivanju kina, gledanja filmova i serija, istraživanje tema koje ih privatno zanimaju.

U globalnom suvremenom svijetu globalna komunikacijska kompetencija omogućuje pojedincima učinkovitu komunikaciju i interakciju s ljudima iz različitih kulturnih sredina. Neke od ključnih kompetencija koje bi mladi trebali razviti uključuje interkulturalnu osjetljivost i komunikacijske vještine, zatim kulturnu svijest o svojim običajima i kulturi, ali i o drugim kulturama, empatiju koja im pomaže prilagoditi se potrebama drugih ljudi te timski rad (Lukianets, 2020). Rezultati ovog rada pokazali su da se studenti često bave sportom ili nekim drugim hobijima u slobodno vrijeme što može također utjecati na njihov osjećaj prema timskom radu. Ti studenti su naučeni raditi za tim, prilagoditi se različitim uvjetima te prihvaćati druge. Stalnim usavršavanjem kroz različite aktivnosti izvan fakulteta i na fakultetu

studentistječu interkulturalnu kompetenciju koja se odnosi na skup vještina, znanja i sposobnosti koje pojedinac posjeduje kako bi uspješno komunicirao s ljudima iz različitih kultura (Sambolić, 2020). Tijekom prethodnih istraživanja (Lukianets, 2020) ispitivalo se sestjecanje i/ili razvoj globalne komunikacijske kod studenata sportskih i turističkih fakulteta. Istraživanje se provodilo na fakultetu nacionalnog sveučilišta Ukrajine za tjelesni rast i razvoj. Prema dobivenim rezultatima istraživanja vidljiva je razlika u interkulturalnoj osjetljivosti studenata s obzirom na to bave li se u slobodno vrijeme bave sportom ili nekim drugim hobiem. Rezultati istraživanja su pokazali da studenti koji suiskazali najviše slaganja s takvim aktivnostima u slobodno vrijeme imaju i veću mogućnost za interkulturalnu osjetljivost od studenata koji nisu iskazali zanimanje za takvom aktivnosti tijekom slobodnog vremena. Također, rezultati pokazuju kako ispitani studenti sveučilišnih studija koji studiraju sport i turizam, pohađaju on-line kolegije i sudjeluju na u raznim multikulturalnim događajima unutar i izvan sveučilišta, što im pruža priliku da istraže informacije o različitim kulturama. To im pomaže u razvoju njihovog kulturalnog razumijevanja, otvorenosti, tolerancije i sposobnosti suradnje s ljudima iz različitih kultura. Takvi rezultati ukazuju na brojne mogućnosti koje studenti imaju za razvoj interkulturalne osjetljivosti.

U ovom radu rezultati istraživanja pokazuju da se može uočiti statistički značajna razlika među studentima koji su iskazali visoku vrijednost u tvrdnji da pokušavaju dobiti što više informacija o ljudima iz drugih kultura od onih studenata koji se s tom tvrdnjom ne slažu.

Prema istraživanju autorice McMurray (2007), koja je u svom radu analizirala utjecaj spola, studentskog statusa (domaći naspram stranih studenata), međunarodnih putovanja i studiranja u inozemstvu na interkulturalnu osjetljivost, nisu pronađene razlike između muškaraca i žena, što je slučaj i u ovom istraživanju. Međutim, žene su imale nešto više rezultate od muškaraca, što sugerira da su možda nešto više interkulturalno osjetljive. Ovaj podatak o spolu može se potvrditi sa rezultatima istraživanja u ovom radu koji pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika među između interkulturalne osjetljivosti muškaraca i žena. To sugerira da spol ne igra značajnu ulogu u razvoju interkulturalne osjetljivosti među studentima. Ovo je važno saznanje jer ukazuje da i muški i ženski studenti učiteljskih studija imaju jednaku sposobnost razumijevanja i prihvaćanja drugih kultura. Strani studenti su obično postizali više ocjene od domaćih studenata, što pokazuje na njihovu veću izloženost međunarodnom okruženju i mogućnost razvijanja interkulturalne osjetljivosti. Uz to, neka prethodna ispitivanja (Vrkić Dimić, 2005) ukazuju na to da spol ispitanika ima utjecaj na provođenje aktivnosti tijekom slobodnog vremena studenata. Studenti se značajno češće, u

odnosu na studentice, bave aktivnostima vezanim uz sport i rekreaciju, kompjutore i internet, igre, ali i uz alkohol i drogu. S druge strane, studentice više provode slobodno vrijeme u druženju, šetnji i boravku u prirodi, čitaju te se bave drugim aktivnostima kao što su: telefoniranje, dopisivanje, astrologija, molitva, razmišljanje.

Prema dobivenim rezultatima istraživanja vidljiva je razlika u interkulturalnoj osjetljivosti studenata s obzirom na sport. Može se zaključiti da studenti koji se u slobodno vrijeme bave sportom imaju višu razinu interkulturalne osjetljivosti od studenata koji nisu iskazali zanimanje za takvom aktivnosti tijekom slobodnog vremena. Sport može pružiti studentima prilike za interakciju s različitim kulturama i etničkim skupinama i u sklopu visokog obrazovanja, ali i kroz aktivnosti i događanja izvan sveučilišta. Studenti na sveučilištima poput NUUPES-a (Nacionalnog sveučilišta za tjelesno obrazovanje i sport), izvještavaju Lukianets i Lukianets (2020), imaju priliku za međunarodnu komunikaciju i interakciju unutar svoje struke. Ova interakcija im omogućuje dublji uvid u različita područja ljudskog života i razumijevanje raznolikosti kultura. Tijekom studija, studenti postupno razvijaju svoju globalnu komunikacijsku kompetenciju. To uključuje razvoj njihove samosvijesti i sposobnosti prepoznavanja kulturne raznolikosti, ali i pruža studentima priliku za izravnu interakciju s međunarodnim kolegama i stručnjacima, sudjelovanje u međunarodnim projektima i programima te mogućnost studiranja u inozemstvu. Time stječu bogato iskustvo u radu s ljudima različitih kultura što im omogućuje da razviju interkulturalnu osjetljivost. Osim toga, razvoj globalne komunikacijske kompetencije može imati pozitivan utjecaj na njihovu karijeru, pružajući im mogućnost da se bave međunarodnim poslovima, turizmom ili sportskim događanjima diljem svijeta. Ti rezultati mogu se povezati sa rezultatima ovog istraživanja u kojem je također potvrđena statistički značajna razlika među sudionicima s obzirom na to bave li se u slobodno vrijeme sportom ili nekim drugim hobiem. Pretpostavlja se da je ta razlika izražena upravo zbog naučenosti na timski rad, upoznavanje novih ljudi te sudjelovanje u kulturološkoj razmjeni koja se događa u sportskim klubovima ili turnirima. Uz to, sport potiče poštivanju drugih i drugačijih.

Nadalje, istraživanje Norveškog muzeja migranata u Oslu (AugestadFossum, 2021) ukazuje na važnost muzeja u promicanju društvene pravde, povezivanju s mlađom generacijom i širenju kulture. Muzeji omogućuju kritički dijalog o prošlosti i budućnosti te su transparentni i angažirani s različitim zajednicama radi poboljšanja razumijevanja svijeta. Međutim, prethodna istraživanja su pokazala da posjeta muzejima, uključujući i Norveški muzej migranata, nije tako česta među mladima, što može utjecati na nedostatak interkulturalne osjetljivosti. Isto istraživanje je utvrdilo i da postoji statistički značajna razlika

između sudionika istraživanja koji su završili gimnaziju i onih koji su završili strukovnu srednju školu. Ispitanici koji su završili gimnaziju iskazuju veći interes za kulturne aktivnosti i imaju širi raspon znanja o drugim kulturama. Gimnazije često stavljaju naglasak na opću kulturu i pružaju prilike za upoznavanje drugih kultura kroz različite sadržaje, natjecanja i izlete. To može doprinijeti razvoju interkulturalne osjetljivosti i kompetencija kod mladih ljudi. I u ovom istraživanju se pokazalo postojanje statistički značajne razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na posjete kinima, muzejima, izložbama i sl., ali i s obzirom na završenu srednju školu. Oni studenti koji češće na taj način provode svoje slobodno vrijeme, i oni koji su završili gimnaziju iskazuju statistički značajno višu razinu interkulturalne osjetljivosti.

Analizama provedenim u ovom radu uočava se razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti među sudionicima istraživanjima s obzirom na njihove odgovore na tvrdnju o ljenčarenju u slobodno vrijeme. Sudionici koji se ne slažu s tom tvrdnjom imaju višu razinu razvijenosti interkulturalne osjetljivosti u usporedbi s onima koji se s tom tvrdnjom slažu. Ova razlika u vrijednostima može ukazivati na to da sudionici koji se ne slažu s tvrdnjom o ljenčarenju u slobodno vrijeme pokazuju veću motivaciju, angažiranost ili inicijativu u svom slobodnom vremenu. S druge strane, oni koji ništa od toga ne rade, odnosno u slobodno vrijeme ljenčare i provode vrijeme bez strukturiranih aktivnosti, propuštaju priliku za razvojem interkulturalne osjetljivosti. Prijašnja istraživanja na tu temu koja su provodila intervju nad prigodnim uzorkom studentske populacije Filozofskog fakulteta u Zagrebu također iznosi kako većina sugovornika smatra da je ljenost posljedica dugoročnih „navika“. (Canjek i Žažar, 2020). Upravo na to treba obratiti pozornost bi studentima trebalo biti omogućeno što više aktivnosti kako ne bi samo ljenčarili u slobodno vrijeme.

Također, iz analize rezultata istraživanja vidljiva je razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti među sudionicima istraživanja s obzirom na druženje s prijateljima u slobodno vrijeme. S porastom slaganja s navedenom tvrdnjom rastu i razine interkulturalne osjetljivosti. Tako najvišurazinu interkulturalne osjetljivosti iskazuju studenti koji slobodno vrijeme provode u druženju s prijateljima. Kroz druženje s prijateljima, a posebice ako su različite kulturne pripadnosti, bolje upoznaju kulture i običaje svoje i drugih kultura te se kroz komunikaciju oslobađaju predrasuda i slobodniji su u razgovoru sa drugim ljudima. Druženjem s prijateljima razmjenjuju iskustva, uče različite jezike, prepoznaju različite stereotipe, razvijaju empatiju i upoznaju nove ideje. Kroz takva druženja, osoba ima priliku razumjeti, iskusiti i cijeniti različite kulturne perspektive, vrijednosti, tradicije i načine života. Interakcija s prijateljima iz drugih kultura omogućuje pojedincu da razvije

emocionalnu bliskost, međusobno povjerenje i otvorenost prema različitim načinima razmišljanja. To može pomoći u prepoznavanju vlastitih predrasuda, stereotipa i ograničenja. Kako bi se razvija interkulturalna osjetljivost potrebno je aktivno slušanje, otvorenost za učenje, poštovanje i spremnost na prilagodbu. U prethodnim istraživanjima gdje se provelo istraživanje zagrebačkih studenata koji su odgovarali na pitanja o provođenju slobodnog vremena, pokazalo se da studenti slobodno vrijeme pretežno provode s prijateljima (Bouillet, 2008). Druženje s prijateljima iz različitih kultura može biti jedan od načina za razvoj interkulturalne osjetljivosti, ali i daljnje obrazovanje, sudjelovanje u međukulturnim aktivnostima i putovanja mogu pridonijeti tom procesu. Isto tako pokazuje i prethodno istraživanje koje je provedeno sa brucosima sveučilišta u Bangkoku na Tajlandu. Skala interkulturalne osjetljivosti pokazala je povećanu vrijednost druženja sa međunarodnim prijateljima. Rezultati istraživanja su pokazali da su međunarodna prijateljstva utjecala na interkulturalnu osjetljivost brucoša sa statistički značajnom razlikom (Chocce i sur., 2015). To se može povezati sa dobivenim rezultatima iz ovog istraživanja gdje je iskazana velika vrijednost u druženju s prijateljima. Imati prijatelje omogućuje pojedincima da se upuste u dijalog s drugačijim perspektivama, razmjene iskustva i saznaju više o različitim kulturnim običajima, vrijednostima i uvjerenjima. Ova interakcija može otvoriti vrata razumijevanju i prihvaćanju drugih kultura te doprinijeti razvoju empatije i interkulturalne osjetljivosti što se pokazalo i u ovom istraživanju. Druženje s različitim ljudima može doprinijeti razvijanju interkulturalne osjetljivosti, bilo to druženje sa međunarodnim prijateljima ili druženje s vršnjacima iz iste kulture. U ovom su radu studenti iskazali da u slobodnom vremenu vole otići u izlaske i tako provesti slobodno vrijeme. Kroz takvu aktivnost, studenti imaju priliku upoznati ljude iz različitih kultura i steći razumijevanje za vrijednosti, običaje i način života. Izlasci omogućuju studentima razmjenu ideja, iskustava te stvaranje prijateljstva.

Nadalje, iz analize podataka u ovom radu vidljiva je statistički značajna razlika među sudionicima istraživanja s obzirom na to provode li slobodno vrijeme istražujući teme koje ih privatno zanimaju. Kada pojedinci istražuju teme koje ih osobno zanimaju, to ih može potaknuti na širenje svojeg znanja, razumijevanje i istraživanje različitih kultura. Istraživanje privatnih tema može biti i prilika za razmjenu ideja, informacija i perspektiva s drugim ljudima, uključujući one koji dolaze iz različitih kultura. Može se zaključiti kako je većina studenata iskazala visoku vrijednost za ovu tvrdnju te da su bogaćeni drugim temama koje se ne odnose na fakultet, a pomažu im u razumijevanju interkulturalne osjetljivosti. Rezultati prethodnih istraživanja (Vrkić Dimić, 2005) koja su istraživala aktivnosti studenata dodiplomskih studija u slobodno vrijeme, ukazuju na razlike u provođenju slobodnog vremena

između studenata nastavničkih i nenastavničkih studijskih usmjerenja koje se mogu objasniti specifičnostima njihovih studijskih programa, interesa i afiniteta. Studenti nastavničkih usmjerenja češće biraju kulturne sadržaje za svoje slobodno vrijeme, što može biti povezano s njihovom budućom profesijom. Kroz takve aktivnosti razvijaju interkulturalizam.

Iz navedenih rezultata u ovom radu, potvrđuju se hipoteze vezane za interkulturalnu osjetljivost studenata učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj. Rezultati istraživanja potvrđuju postavljene hipoteze i ukazuju na važnost aktivnosti koje se provode tijekom slobodnog vremena koje utječu na stjecanje interkulturalne osjetljivosti studenata.

Hipoteza koja je glasila: „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost“ u potpunosti je potvrđena. Studenti tvrde da pokušavaju dobiti što više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura te pozitivno reagiraju pri interakciji s ljudima iz drugih kultura. Konačno, rezultati na ukupnoj *Skali interkulturalne osjetljivosti* su iznadprosječni što ukazuje i na iznadprosječno razvijenu interkulturalnu osjetljivost.

Druga hipoteza, koja je glasila: „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na sociodemografske čimbenike“, djelomično je potvrđena. Od svih sociodemografskih čimbenika koji su istraživanjem ispitivani, statistički se pokazalo značajnim samo srednjoškolsko obrazovanje.

S obzirom na sve navedene analize, treća hipoteza istraživanja, koja je glasila „Studenti učiteljskih studija u Republici Hrvatskoj iskazuju razlike u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti kojima se bave u svoje slobodno vrijeme“, djelomično je potvrđena. Pokazalo se da postoji statistički značajna razlika u razvijenosti interkulturalne osjetljivosti s obzirom na aktivnosti u slobodnom vremenu poput druženja s prijateljima, izlaske, bavljenje sportom, ljenčarenje, posjećivanje kina, muzeja, koncerata i izložbi, gledanja filmova i serija. S druge strane, ostale aktivnosti poput čitanja, spavanja, sudjelovanja u volonterskom radu, crtanja i pisanja, nisu se pokazale statistički značajnima za razvijenost interkulturalne osjetljivosti.

U budućim istraživanjima može se istražiti niz dodatnih pitanja kako bi se dublje razumjelo ovo područje. Neka od pitanja istraživanja mogu biti vezana za utjecaj sudjelovanja u kulturnim aktivnostima na interkulturalnu osjetljivost, utjecaj obrazovnih programa na interkulturalnu osjetljivost te uloga medija i tehnologije te njihov utjecaj na razinu interkulturalne osjetljivosti. Na koncu, dobiveni rezultati mogu biti korisni za daljnje planiranje obrazovnih programa i aktivnosti koje će podržavati razvoj interkulturalne osjetljivosti.

7. POPIS LITERATURE

- Almodóvar, Antequera, J. (2016). *Assessment of the Intercultural Competence Primary Education: A comparative view between CLIL and non-CLIL contexts*. Diplomski rad. Univesidad de Cordoba.
- Anić, V. (2003). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Augestad Fossum, M. (2021). *Working with social justice and marginalized groups in museums: How Intercultural museum in Oslo contributes to empower minority youths through its museum practice*. University of Oslo (2).
- Badrić, M., Prskalo, I. i Matijević, M. (2015). Primary School Pupils' Free Time Activities. *Croatian Journal of Education*. 17(2), 299-331. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/141190>, pristupljeno 25.6.2023.
- Badrić, M., Sporiš, G., Krističević, T. (2015). Razlike u motoričkim sposobnostima učenika prema razini tjelesne aktivnosti u slobodno vrijeme. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*. 30(2), 92-98.
- Bedeković, V. (2011). Interkulturalna kompetencija cjeloživotnog obrazovanja nastavnika. *Pedagogijska istraživanja*, 8(1), 139-149. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/174458>, pristupljeno 26.5.2023.
- Bedeković, V. i Zrilić, S. (2014). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao čimbenik suživota u multikulturalnom društvu. *Magistra Iadertina*, 9(1), 111-122.
- Benson, P. G. (1987.). Measuring Cross-Cultural Adjustment: The Problem of Criteria. *International Journal of Intercultural Relations*. 2(1), 21-37.
- Bhawuk, Dharm & Sakuda, Keith & Munusamy, Vijayan. (2008). Intercultural competence development and triple loop cultural learning: Toward a theory of intercultural sensitivity. *Handbook of Cultural Intelligence: Theory, Method, and Applications*. 342-355.
- Bhawuk, D. P. S., & Brislin, R. (1992). The Measurement of Intercultural Sensitivity Using the Concepts of Individualism and Collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*, 16, 413-436.
- Bijelić, I. (2010). *Interkulturalna kompetentnost učitelja u osnovnoj školi*. U: A, Peko., M, Sablić, R, Jindra, R. (ur.), *Obrazovanje za interkulturalizam*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 137–151. Zbornik radova.

- Bouillet, D. (2008). Slobodno vrijeme zagrebačkih studenata: prilika za hedonizam ili samoostvarenje. *Sociologija i prostor*, 46(3/4), 341-367. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/31812>, pristupljeno 25.6.2023.
- Buterin, M. (2013). *Interkulturalna osjetljivost učenika srednjih škola*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
- Canjek, L. i Žažar, K. (2020). Prema sociologizaciji lijenosti – konceptualne klarifikacije i preliminarni empirijski uvidi. *Socijalna ekologija*, 29(1), 49-80. Dostupno na: <https://doi.org/10.17234/SocEkol.29.1.3>, pristupljeno 22.6.2023.
- Chen, G. M., Starosta, W. J. (1997). A review of the Concept of Intercultural Sensitivity. *Human Communication*, 1(1), 1-16
- Chocce, John & Johnson, Donald & Yossatorn, Yossiri. (2015). Predictive Factors of Freshmen's Intercultural Sensitivity. *International Journal of Information and Education Technology*, 5, 778-782.
- Drandić, D. (2013). Uloga i kompetencije nastavnika u interkulturalnom obrazovanju. *Magistraladertina*, 8(1), 49-57. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/122640>, pristupljeno 16.5.2023.
- Drandić, D. (2015). Interkulturalna osjetljivost nastavnika – rezultati istraživanja faktorskih dimenzija interakcije. *Pedagogijska istraživanja*, 12(1–2), 117 – 132. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/263627>, pristupljeno 14.5.2023.
- Drandić, D. (2016). Interkulturalna osjetljivost nastavnika. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*. 18(3), 837-857.
- Dujmović, I. (2020). *Interkulturalna osjetljivost nastavnika kao pretpostavka razvoja interkulturalne osjetljivosti učenika*. Završni magistarski rad. Sarajevo.
- Friedmann, G. (1956). *Razmravljeni grad, Specijalizacija i razonode*. Zagreb.
- Gojević, A. (2018). *Interkulturalna osjetljivost studenata nastavničkih studija*. Diplomski rad. Sveučilište u rijeci.
- Grupa MOST. (2007). *Vodič za unapređenje interkulturalnog obrazovanja*. Beograd: Fond otvoreno društvo.
- Hercigonja, Z. (2017). Interkulturalni odgoj i obrazovanje kao imperativ razvoja interkulturalnih kompetencija. *Socijalne teme*, 1(4), 103-115.
- Holubek, S. (2021). *Utjecaj interkulturalne komunikacijske kompetentnosti na poslovanje menadžera*. Diplomski rad. Veleučilište u Virovitici.
- Hromin, N. (2021). *Utjecaj slobodnog vremena na razvoj problema u ponašanju mladih- usporedba republike hrvatske i republike italije*. Diplomski rad. Sveučilište u Splitu.

- Hrvatić, N. (2009). Interkulturalno obrazovanje: novi razvoji. *Zbornik radova*
- Hrvatić, N. i Piršl, E. (2005). Kurikulum pedagoške izobrazbe i interkulturalne kompetencije učitelja. *Pedagojska istraživanja*, 2(2), 251-265.
- Hrvatić, N. i Sablić, M. (2008). Interkulturalne dimenzije nacionalnog kurikuluma. *Pedagojska istraživanja*, 5(2), 197-208.
- Ilišin, V. i Radin, F. (2002). Mladi uoči trećeg milenija. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Jagić, S. (2008). Interkulturalizam i turizam: nove dimenzije slobodnog vremena. *Pedagojska istraživanja*, 5(2), 233-245.
- Janković, V. (1967). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: PKZ.
- Janković, V. (1973). Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi (drugo prošireno izdanje). *Pedagoško književni zbor*. Zagreb.
- Jerbić, V. (1973). *Funkcija slobodnog vremena djece i omladine*. Zagreb: CVO
- Jurković, D. (2022). *Interkulturalna osjetljivost studenata učiteljskih studija*. Doktorska disertacija. Sveučilište u Zadru.
- Klinar, P. (1991). Od etničnoga pluralizma k interkulturalizmu. *Migracijske i etničke teme*, 7(1), 29-45.
- Leburić, A. i Relja I. (1999). Kultura i zabava mladih u slobodnom vremenu. *Napredak* 140(2), 175-184.
- Livazović, G. (2018). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku.
- Lukianets, H., Lukianets, T. (2020). Global Communication Competence: a Framework of Intercultural Skills Development in Sport and Tourism Higher Education. *Teoriâ ta Metodika Fizičnogo Vihovannâ*, 20(2), 77-85. <https://doi.org/10.17309/tmfv.2020.2.03>
- Mandarić Vukušić, A. (2014). Sadržaji interkulturalne kompetencije u Nacionalnom okvirnom kurikulumu. *Školski vjesnik*, 63(1-2), 133-148. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/124000>, pristupljeno 19.5.2023.
- McMurrery, A. (2007). *Measuring Intercultural Sensitivity of International and Domestic College Students: The Impact of International Travel*, University of Florida.
- Mišigoj-Duraković, M. (2000). *Biološki aspekti aktivnog provođenja slobodnog vremena*. Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

- Mlinarević, V. i Gajger, V. (2010). Slobodno vrijeme mladih–prostor kreativnog djelovanja. *HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad* 43-58.
- Mlinarević, V., Miliša, Z. i Proroković, A. (2007). Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra. *Pedagogijska istraživanja 1*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/174925>, pristupljeno 13.4.2023.
- Mrnjaus, K. (2013). Interkulturalnost u praksi – socijalna distanca prema drugačijima?. *Pedagogijska istraživanja, 10(2)*, 309-323. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/191500>, pristupljeno 4.5.2023.
- Nola, D. (1987). *Kreativni odgoj. Dijete i kreativnost*. Globus.
- Nola, D. (1990). *Slobodno vrijeme – izraziti fenomen nove informatičke civilizacije* UID XXII, 5-6, 291-296.
- Ogbu, J. G. (1989). *Pedagoška antropologija*. Zagreb: Školske novine.
- Pehar – Zvačko, L. (2003). *Slobodno vrijeme mladih ili, Zenica*: Dom štampe.
- Pehlić, I. (2014). Slobodno vrijeme mladih. Socijalno pedagoške refleksije. *Centar za napredne studije*.
- Perotti, A. (1994). *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
- Pirši, E. (2011). Odgoj i obrazovanje za interkulturalnu kompetenciju. *Pedagogijska istraživanja 8(1)*; str. 53-69. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/174434>, pristupljeno 5.5.2023.
- Piršl, E. i sur. (2016.). *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak
- Piršl, E., Benjak, M., Diković, M., Jelača, M. & Matošević, A. (2016). *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Ljevak.
- Plenković, J. (1997). Slobodno vrijeme i odgoj. Zadar: Filozofski fakultet.
- Polić, M. i Polić, R. (2009). Vrijeme, slobodno od čega i za što?. *Filozofska istraživanja, 29(2)*, 255-270. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/41405>, pristupljeno 6.4. 2023.
- Polić, Rajka (2003). Odgoj i dokolica. *Metodički ogledi 10(2)*, 25–37. <https://hrcak.srce.hr/6269>
- Potkonjak, N. (1989). Pedagoška enciklopedija. *Zavod za udžbenike i nastavna sredstva*.
- Previšić, V. (1987). *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*. Zagreb: Školske novine.
- Previšić, V. (2000). Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse. *Napredak 141(4)*, 403-410.
- PujolHumet, J.O. (2007). Odgojni problemi s mladima u slobodno vrijeme. *Kateheza, 29(3)*, 274-280.

- Putnik, M. (2019). *Knjižnice i kulturna različitost: uloga narodnih knjižnica u promicanju interkulturalnih vrijednosti u republici hrvatskoj*. Doktorski rad. Sveučilište u Zadru.
- Rosić, V. (2005). *Slobodno vrijeme – slobodne aktivnosti*. NakladaTagar.
- Sablić, M. (2011). Interkulturalni kurikulum – osvrti i perspektive. *Pedagogijska istraživanja*, 8(1), 125-136.
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Ljevak (monografija)
- Sambolić, S. (2020). *Interkulturalne kompetencije učitelja*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu.
- Sedlar, A. i Boneta, Ž. (2012). Obiteljsko slobodno vrijeme. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18(70), 14-15. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/123765>, pristupljeno 10.4.2023.
- Šarić, D. (2020). *Interkulturalna osjetljivost osnovnoškolskih nastavnika*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru.
- Šarić, D. (2020). *Interkulturalna osjetljivost osnovnoškolskih nastavnika*. Diplomski rad. Sveučilište u Zadru.
- Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, 9, 2(14), 133-145. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/23549>, pristupljeno: 20.05.2023.
- Štefić, M. (2020). *Interkulturalna komunikacija kao čimbenik suvremenog poslovnog okruženja*. Završni rad. Sveučilište Sjever.
- Tadić, V. (2016). *Izazovi interkulturalizma i multikulturalizma*. Završni rad. Sveučilište u Rijeci.
- Valjan Vukić, V. (2013). Slobodno vrijeme kao "prostor" razvijanja vrijednosti u učenika. *Magistra Iadertina*, 8(1), 59-73. <https://hrcak.srce.hr/122641>
- Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika-višestrukih perspektive. *Školski vijesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 5(1), 33-57. <https://hrcak.srce.hr/177319>
- Vidulin – Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u post modernom društvu. *Metodički obzori*, 3(2), 1 – 15. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/32748>, pristupljeno 15.4.2023.
- Vrkić Dimić, J. (2005). Stvarne i željene aktivnosti studenata u slobodnom vremenu // *Pedagogijska istraživanja*, 2(2), 313-326. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/205410>, pristupljeno 29.4.2023.

Vujičić, L. (2008). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. *Pedagogijska istraživanja*, 5(1). 7-20. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/174783>, pristupljeno 29.5.2023.

8. POPIS TABLICA

Tablica 1. Deskriptivna analiza sociodemografskih čimbenika.....	32
Tablica 2. Deskriptivna analiza aktivnosti u slobodnom vremenu	33
Tablica 3. Deskriptivni podaci čestica Skale interkulturalne osjetljivosti	37
Tablica 4. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na sociodemografske čimbenike	42
Tablica 5. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na spol	43
Tablica 6. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na završenu srednju školu	43
Tablica 7. Interkulturalna osjetljivost s obzirom na aktivnosti u slobodnom vremenu	44
Tablica 8. Aritmetičke sredine odgovora na tvrdnje o aktivnostima u slobodnom vremenu...	44

9. PRILOZI

Upitnik sociodemografskih podataka

1. Kojeg ste spola?

Muški spol

Ženski spol

2. Godina studija?

1

2

3

4

5

3. Sveučilište na kojem pohađate učiteljski studij:?

Sveučilište u Zagrebi

Sveučilište u Splitu

Sveučilište u Rijeci

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Sveučilište u Zadru

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Sveučilište u Slavonskom Brodu

4. Srednjoškolsko obrazovanje:

Gimnazija

Četverogodišnja strukovna škola

5. Regija u kojoj ste proveli najveći dio svog života:

Istočna Hrvatska (Slavonija, Baranja, Srijem)

- o Središnja Hrvatska (Hrvatsko zagorje, Međimurje, Pokuplje, Banovina)
- o Sjeverno hrvatsko primorje (Istra i Kvarner)
- o Gorska Hrvatska (Gorski Kotar i Lika)
- o Južno hrvatsko primorje (Dalmacija)
- o Izvan Republike Hrvatske

6. Veličina mjesta stanovanja u kojem ste proveli najveći dio svog života:

- o Selo
- o Prigradsko naselje
- o Grad
- o Veliki grad (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek)

7. Najviši završeni stupanj obrazovanja majke:

- o Osnovna škola
- o Srednja škola
- o Viša škola/ visoka škola/fakultet
- o Magisterij/ doktorat

8. Najviši završeni stupanj obrazovanja oca:

- o Osnovna škola
 - o Srednja škola
 - o Viša škola/ visoka škola/fakultet
 - o Magisterij/ doktorat
-

Aktivnosti slobodnog vremena

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1. Slobodno vrijeme provodim čitajući	1	2	3	4	5
2. Slobodno vrijeme provodim družeći se s prijateljima	1	2	3	4	5
3. Slobodno vrijeme provodim spavajući	1	2	3	4	5
4. Slobodno vrijeme provodim u aktivnom odmoru (šetam, trčim, planinarim i sl.)	1	2	3	4	5
5. Slobodno vrijeme provodim u izlascima/kavama	1	2	3	4	5
6. U slobodno se vrijeme bavim sportom ili nekim drugim hobijem	1	2	3	4	5
7. U slobodno se vrijeme bavim volonterskim radom	1	2	3	4	5
8. U slobodno vrijeme gledam serije i filmove	1	2	3	4	5
9. U slobodno vrijeme istražujem teme koje me privatno zanimaju	1	2	3	4	5
10. U slobodno vrijeme pišem/crtam	1	2	3	4	5
11. U slobodno vrijeme posjećujem kina, muzeje, kazališta, izložbe, koncerte i sl.	1	2	3	4	5
12. U slobodno vrijeme uglavnom ljenčaram	1	2	3	4	5

Upitnik interkulturalne osjetljivosti

	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem
1. Uživam u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
2. Prilično sam siguran/na u sebe u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
3. Jako mi je teško govoriti pred ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
4. Uvijek znam što reći u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
5. U interakciji s ljudima iz drugih kultura mogu biti druželjubiv/a koliko god to želim	1	2	3	4	5
6. Ne volim biti s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
7. Poštujem vrijednosti ljudi iz drugih kultura	1	2	3	4	5
8. U interakciji s ljudima iz drugih kultura lako se uzrujam	1	2	3	4	5
9. Osjećam se sigurno u interakciji s	1	2	3	4	5

Ljudima iz drugih kultura

10. Često postanem obeshrabren/a kad sam s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
11. Ljudima iz drugih kultura pristupam bez predrasuda	1	2	3	4	5
12. Vrlo sam obziran/na u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
13. Često se osjećam beskorisnim/om u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
14. Smatram da su ljudi iz drugih kultura zatvorenih pogleda na svijet	1	2	3	4	5
15. Pokušavam dobiti što je moguće više informacija u interakciji s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
16. Ne bih prihvatio/la mišljenje ljudi iz drugih kultura	1	2	3	4	5
17. Mislim da je moja kultura bolja od drugih kultura	1	2	3	4	5
18. Često pozitivno reagiram pri interakciji sa sugovornikom iz druge kulture	1	2	3	4	5
19. Izbjegavam situacije u kojima ću morati imati posla s ljudima iz drugih kultura	1	2	3	4	5
20. Često pokazujem svoje razumijevanje verbalnim ili neverbalnim znakovima sugovorniku iz druge kulture	1	2	3	4	5
21. Uživam u razlikama između mene i sugovornika iz druge kulture	1	2	3	4	5
